

Svensk ekonomi tappar fart – fordonsindustrin lättar på gasen och bobyggandet bromsar in

UNIONEN OM KONJUNKTUREN NOVEMBER 2018

Innehållsförteckning

Övergripande bedömningar och sammanfattning.....	1
Unionens Branschbarometer.....	8
Internationell konjunktur	14
Handel med omvärlden.....	15
Konsumtion	16
Investeringar	17
Produktion och produktivitet	19
Prisutveckling	20
Arbetsmarknad.....	21
Fordonsindustrin – jobb- och innovationsmotor för Sverige.....	23
Prognossammanställning.....	33

Rapporten har gjorts av Tobias Brännemo, Katarina Lundahl, Jon Tillegård och Emma Tjärnback vid Unionens enhet för avtal och politik. Sista korrigeringsdatum var 2 november.

Vid frågor kontakta gärna respektive kapitelansvarig:

Tobias Brännemo	(08 50 41 52 85)	Internationell konjunktur, konsumtion, prisutveckling
Katarina Lundahl	(08 50 41 62 38)	Sammanfattning, investeringar, arbetsmarknad, fordonsindustrin
Jon Tillegård	(08 50 41 52 97)	Branschbarometern, handel med omvärlden, produktion och produktivitet
Emma Tjärnback	(08 50 41 52 98)	Fordonsindustrin

Övergripande bedömningar och sammanfattning

Nedan sammanfattar vi Unionens prognos över den svenska ekonomiska utvecklingen under innevarande och nästa år samt de överväganden vi gjort. Vi beskriver också i korthet resultaten i Unionens egen Branschbarometer, som visar hur stämningensläget enligt våra fackklubbar ser ut på ett stort antal svenska företag och vad de tror om den närmaste framtiden. Därutöver redovisas Unionens Ärendeindikator, som bygger på statistik från vår medlemsrådgivning och förhandlingsärenden, vilken samvarierar med BNP-utvecklingen och ger en indikation om vart svensk ekonomi är på väg. Vi sammanfattar även vårt specialavsnitt om fordonsindustrin.

Utifrån de utmaningar som vi identifierar beskrivs ett antal politiska reformer vilka skulle stärka svensk ekonomi och arbetsmarknad.

God världstillväxt men ökad global oro

Efter en lång följd av år med svag global tillväxt skedde under 2017 en förhållandevis stark och synkroniserad konjunkturuppgång i nästan hela världen. 2018 har konjunkturuppgången fortsatt, men i något lägre takt och bilden har blivit mer splittad.

En bidragande orsak till det är det starka draget i den amerikanska ekonomin, påeldat av skattesänkningar som ger extra stimulans. Den starka konjunkturen i USA har föranlett den amerikanska centralbanken att succesivt höja räntorna, vilket inneburit att dollarn har stärkts. Det är en omställning för världsekonomin och inte minst för länder med stora skulder i dollar. Det har, i kombination med en i övrigt svag makroekonomisk utveckling i dessa länder, lett till problem i tillväxtekonomier som Turkiet och Argentina.

De ökade spänningarna med oron kring tullar och andra handelshinder har hämmat världshandelns utveckling, och verkar även ha påverkat framför allt den kinesiska ekonomin negativt. Den kinesiska ledningen har därför annonserat stimulansåtgärder, och det troliga är att Kina därför trots allt behåller en förhållandevis hög tillväxttakt.

Sammantaget har de globala tillväxtförväntningarna för i år och nästa år har skruvats ner något, men ligger fortsatt på en relativt god nivå. Ökande handelshinder, oro på världens börser och vissa tillväxtekonomiers ekonomiska bekymmer har dock ökat riskerna för världsekonomin framöver.

Sveriges viktigaste handelspartners bedöms totalt sett få en fortsatt relativt stabil ekonomisk utveckling. Jobbtillväxten är på många håll stark och både finans- och penningpolitiken är expansiva, vilket är gynnsamt för efterfrågan.

Fortsatt stark konjunktur enligt Branschbarometern

Branschbarometern är Unionens halvårsvist återkommande enkätundersökning som besvaras av cirka 500 fackklubbar. Klubbarna besvarar frågor om nuläget i det egna företaget samt utsikterna för det kommande halvåret jämfört med det senaste halvårets utveckling. Enkäten besvarades av klubbarna under september månad.

Unionens klubbar bedömer att konjunkturutsikterna det kommande halvåret har stärkts något jämfört med i våras, men ligger något lägre än toppnoteringen under förra hösten.

Det är särskilt tjänsteklubbarna som har skruvat upp förväntningarna jämfört med i våras, då de låg tydligt lägre än för industrin. Konjunkturläget enligt denna upplaga av Branschbarometern ligger på ungefär samma nivå för industrin som för tjänstebranscherna.

Inom tjänstesektorn är det framför allt i kunskapsintensiva delbranscher som it och telekom, konsult och bemanning samt i övriga företagstjänster som förväntningarna har skruvats upp. Telekomföretagen har haft en stark upphämtning jämfört med de mycket lågt ställda förväntningarna i våras. Teknikkonsulterna har den starkaste förväntade sysselsättningsökningen i hela undersökningen.

För klubbarna inom handeln ligger konjunkturutsikterna i stort sett still jämfört med i våras, även om partihandelsföretagen uppger en viss sänkning av förväntningarna. På partihandelsföretagen väntar man sig också en nedgång i antalet anställda tjänstemän under det kommande halvåret. Klubbarna inom handeln bedömer lönsamheten som något sämre än normalt.

För industriklubbarna har stämningensläget dämpats sedan i våras, då det var extremt starkt. Det gäller särskilt fordonsindustrin, som då stack ut rejält. Samtidigt anger fyra av tio industriklubbar att försäljningen under det senaste halvåret har varit bättre än företagen väntade sig i våras, och bara två av tio att försäljning blev sämre än förväntningarna. Ökningstakten växlar enligt klubbarna dock ner framöver när det gäller till exempel exportefterfrågan och investeringar. Ur ett historiskt perspektiv ligger det sammantagna stämningensläget för industrin ändå fortfarande på en hög nivå. Den industribransch som väntas ha starkast utveckling under det kommande halvåret är basindustrin, med skog- och pappersindustrin som ett undantag.

Tongångarna från Unionens byggklubbar är i stort positiva och har stärkts sedan i våras, med förbättringar i förväntad orderingång och försäljning jämfört med i våras. Det bör påpekas att byggklubbarna i undersökningen även finns på företag inom sektorn med fler/andra verksamhetsområden än bostadsbyggande, och vars verksamhet därför inte påverkats lika tydligt av förra höstens prisnedgång på bostäder och den avaktande bostadsmarknaden.

Sett på regional nivå är stämningensläget fortfarande starkast i Göteborgsregionen, precis som i de två senaste föregående undersökningarna. Samtidigt har stämningensläget där tydligt svalnat av, en konsekvens främst av de lägre förväntningarna inom fordonsindustrin.

I region Mitt har konjunkturläget enligt klubbarna stärkts något sedan i våras. Det är sannolikt en effekt av att två industribranscher i vilka stämningensläget har stärkts, basindustrin samt maskin- och metallvaruindustrin, väger tungt i regionen. I region Norr har konjunkturförväntningarna i stället skruvats ner jämfört med de höga nivåer som uppmättes i vårens undersökning, främst drivet av det svagare stämningensläget inom skog- och pappersdelen av basindustrin.

I Stockholm har konjunkturläget växlat upp något, drivet framför allt av telekombranschens uppräckning. Östra Götalandsregionen har å sin sida en ofördelaktig branschsammanställning, och konjunkturläget där dras ner av lågt ställda förväntningar inom livsmedelsindustrin.

Brist på arbetskraft hindrar företagens expansion

I Unionens Branschbarometer ställs frågan till klubbarna om vilket eller vilka som är de främsta hindren för företagets svenska verksamhet att expandera i nuläget. Ökad konkurrens och brist på arbetskraft är enligt undersökningen de två främsta hindren för expansion, följt av bristande kapacitet i den egna produktionen och därefter brister i leverantörsledet. I jämförelse med hur klubbarna svarade i våras kan inga förändringar av betydelse noteras.

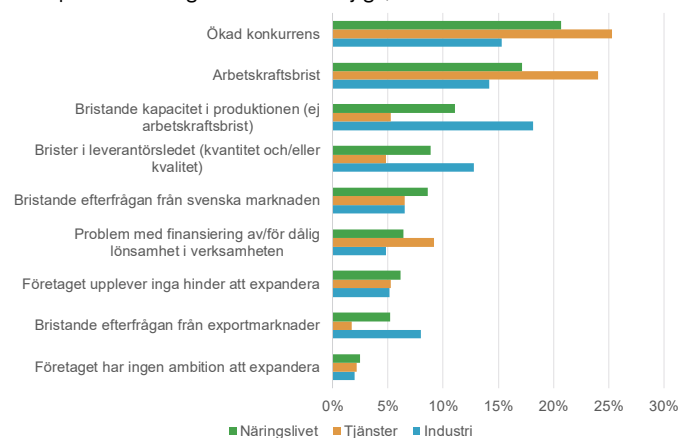
I frågan skiljs på efterfrågan från den svenska marknaden respektive från exportmarknader, men även om dessa läggs samman så är bristande efterfrågan enligt klubbarna i nuläget inte ett lika utbrett hinder för expansion som bristen på arbetskraft.

En nedbrytning av resultaten på sektorstillhörighet nyanserar bilden. Industriklubbarna anger bristande kapacitet i produktionen som det främsta hindret för expansion. Brister i leverantörsledet är också ett större problem för industri- än för tjänsteföretagen. Svaren indikerar alltså att det finns ett behov av ökade investeringar i industrins kapacitet.

För de i genomsnitt mer personalintensiva tjänsteverksamheterna är däremot svårigheten att få tag på arbetskraft ett större problem än för den kapitaltunga industrin, när det gäller vad som i störst utsträckning sätter restriktioner för verksamheten.

En betydligt större andel av tjänste- än av industriklubbarna anger ökad konkurrens som ett av de främsta hindren för expansion. En förklaring till detta kan vara förändrade konsumentmönster till följd av teknisk utveckling, som öppnar för ny typ av konkurrens. Typexemplet är förstas den nationsgränslösa e-handels tillväxt och effekterna den har på butikshandeln, men trenden går igen i fler tjänstebanscher än handelen.

Diagram 1 Vilket/vilka är de främsta hindren för den svenska verksamheten att expandera i nuläget? Flera svar möjliga, sektorindelad*

*Observera att industrins och tjänstesektorns svar inte tillsammans utgör samtliga svar som redovisas.

Källa: Unionens Branschbarometer

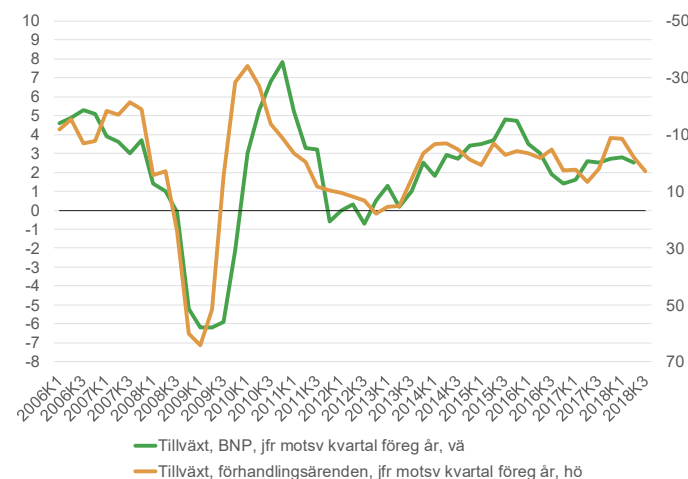
Ärendeindikatorn spår konjunkturavmattning

Unionens Ärendeindikator är en av förbundets egna konjunkturtermometrar och bygger på hur antalet och typen av medlems- och förhandlingsärenden som kommer in till Unionen utvecklas. I sämre tider ökar till exempel andelen frågor om uppsägningar och organisationsförändringar, medan det i bättre tider ställs relativt sett fler frågor från medlemmarna rörande anställningsavtal. Det finns ett starkt samband mellan mängden och typen av frågor till Unionen å ena sidan, och BNP-tillväxten å den andra, vilket framgår av diagrammet.

Ärendeindikatorn tyder på att BNP under årets tredje kvartal har växt i något långsammare takt än under det andra kvartalet, cirka två procent i årstakt. Detta skulle innebära en inbromsning jämfört med de fem föregående kvartalen. Det pekar med andra ord mot att svensk ekonomi håller på att bromsa in.

I diagrammet framgår att BNP-tillväxten steg i högre takt under slutet av 2015, och i lägre takt under slutet av 2017 och inledningen av 2018 än vad ärendeutvecklingen indikerade. Dessa avvikelser förklaras till del av att tillväxttakten i den offentliga konsumtionen i det förra fallet tog fart och i det senare bromsade in. Detta avspeglas inte helt i Unionens indikator som – givet förbundets organisationsområden – är inriktad på det privata näringslivet.

Diagram 2 Unionens Ärendeindikator över Sveriges BNP-tillväxt, procent

Källa: SCB, Unionen

Tydlig nedväxling av tillväxten nästa år

De svenska BNP-siffrorna för de senaste åren har nyligen reviderats av SCB, vilket inneburit att BNP-tillväxten skruvades ner för 2016 och 2017 med 0,5 respektive 0,2 procentenheter. Tillväxten landade därmed på 2,7 procent 2016 och 2,1 procent 2017. Revideringarna ger en i viss mån ny och mindre imponerande bild av den ekonomiska utvecklingen de senaste åren. Även de två första kvartalen i år har reviderats ner jämfört med de initiala siffrorna, till att ge tillväxttal på årsbasis på 2,8 procent för det första och 2,5 procent för det andra kvartalet.

Svensk export har utvecklats starkt i år, de fasta bruttoinvesteringarna höll uppe väl under det första halvåret och jobbtillväxten har fortsatt att vara hög. Vi bedömer dock att tillväxttakten i svensk ekonomi kommer växla ner under den andra halvan av 2018, något som understöds av Ärendeindikatorn. Den främsta anledningen är att bostadsinvesteringarna kommer minska, särskilt i Stockholmsregionen. Under nästa år

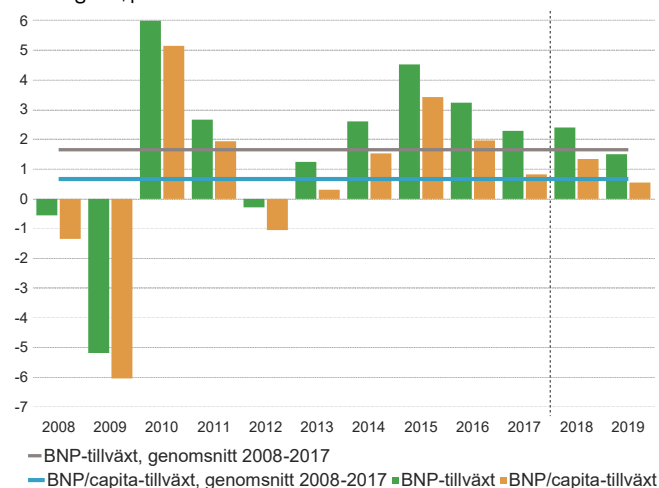
uppskattar vi att investeringarna i nyproduktion av bostäder fortsätter ner och minskar med runt 15 procent jämfört med i år.

I vårens prognos förutspådde vi att fortsatt stark exporttillväxt skulle ge draghjälp åt svensk ekonomi och i viss mån motverka fallet i bostadsinvesteringar. Svensk export har under första halvan av 2018 mycket riktigt fortsatt att utvecklas starkt, och ökat snabbare än för helåret 2017, men vi bedömer att exportefterfrågan succesivt under nästa år kommer växla ner. Det hänger ihop med en något mindre stark världskonjunktur än vad som förutspåddes i våras.

Sammantaget tror vi att svensk ekonomisk tillväxt kommer växla ner tydligt under nästa år, från en tillväxttakt på 2,4 procent i år till 1,5 procent nästa år. Det skulle i så fall innebära den svagaste tillväxttakten sedan 2013.

BNP per capita-tillväxten har varit förhållandevis svag såväl förra året som i år, och backar i vår prognos ytterligare under 2019 till en halv procent. Befolkningsökningen fortsätter att vara en starkt bidragande faktor till att svensk ekonomi växer.

Diagram 3 Tillväxt i BNP respektive BNP per capita i Sverige, ej kalenderkorrigerat, procent

Källa: Macrobond och egna bedömningar

Tabell 1 Unionens prognos – försörjningsbalansen, jämförelser föregående år, procent

	2017	2018	2019
BNP	2,1	2,3	1,5
BNP, kalenderkorrigerat	2,4	2,4	1,5
Hushållens konsumtion	2,2	1,8	1,9
Offentlig konsumtion	0,0	1,1	1,0
Fasta bruttoinvesteringar	6,1	4,0	0,5
Lagerinvesteringar	0,1	0,2	0,1
Export	3,2	4,0	3,6
Import	4,8	4,4	3,5

Källa: SCB och egna bedömningar

Risker för prognosen

En tydlig risk inför kommande år är att världskonjunkturen mattas av mer än vad vi utgår från i denna prognos. Det finns ett antal olika orosmoln som skulle kunna leda till det. Det

handlar till exempel om ifall det blir en så kallad ”hård Brexit”, med negativa effekter på framförallt europeisk ekonomi som följd. En annan risk är att inbromsningen i Kina blir större än förutspått och att de kinesiska ledarnas stimulansåtgärder inte räcker för att hålla tillväxttakten i den kinesiska ekonomin kring sex procent.

En viktig faktor för utvecklingen framöver kommer vara den amerikanska centralbankens agerande. Fortsatt högt tempo i räntehöjningarna ökar riskerna på andra håll i världsekonomin.

Som beskrivs i politikavsnittet, under bostadspolitiken, utgör den ökade globala ekonomiska osäkerheten i kombination med den förväntade kraftiga inbromsningen i de svenska bostadsinvesteringarna sannolikt den största risken för svensk ekonomi. Blir världskonjunkturen sämre än vad som ligger i vår prognos slår det mot efterfrågan på industrins produkter, samtidigt som även byggsektorn minskar sina köp. Utöver exportefterfrågan – som väger överlägset tyngst – är industrin nämligen särskilt beroende av efterfrågan från den inhemska byggsektorn. En sådan utveckling skulle för vissa industribranscher innebära en tuff situation, troligen med negativa effekter för till exempel sysselsättningen.

Samtidigt finns också möjligheten att den ökade omvärldsoro som vi sett de senaste månaderna ebbat ut, och att den globala konjunkturen får mer kraft en väntat. Det skulle i så fall särskilt gynna den svenska industrin.

Positiv produktivitetstrend inom industrin

Näringslivets produktion växte 2017 med 2,9 procent, en högre tillväxttakt än året innan. Industriproduktionen ökade starkt och accelererade särskilt under slutet på året. Byggproduktionen ökade också kraftigt. Samtidigt blev produktionstillväxten inom tjänstesektorn oväntat svag, bland annat på grund av en kraftig inbromsning av tjänsteexporten. Tillväxten i handelsbranscherna var den lägsta sedan 2009. Vår prognos är att produktionen i näringslivet växer med tre procent under 2018 och knappt två procent 2019. Sett till nivån för näringslivets produktionstillväxt innebär detta en i stort sett oförändrad prognos jämfört med i våras.

Produktiviteten i näringslivet ökade 2017 med 0,8 procent. Vi bedömer att produktivitetstillväxten i näringslivet i stort sett kommer att ligga kvar på denna nivå under innevarande och nästa år. Industrin har nu haft produktivitetssökningar sex kvartal i rad och under 2016-2018 i genomsnitt haft en produktivitetstillväxt på 2,5 procent. Bortsett från den kortvariga konjunkturrekylen 2010-11, efter finanskrisens djupa botten, har inte industrin haft en så lång ihållande räcka kvartal av positiv produktivitetstillväxt sedan den förra konjunkturtoppen 2006-2007. Vi bedömer att produktivitetsutvecklingen även framöver kommer vara starkare inom industrin än i tjänstesektorn.

Räntehöjning rycker närmare

Svensk inflation har under det senaste året pendlat kring målet på två procent. En viktig orsak till detta har dock varit höga energipriser, och borträknat den komponenten har den underliggande inflationen snarare legat kring 1,5 procent. Efter en

nedåtgående trend steg dock även inflation exklusive energipriser tydligt under september månad.

Riksbanksdirektionen har på senare tid varit tydlig med att tidpunkten för nästa höjning kommer vid något av de två nästkommande penningpolitiska mötena, i december respektive februari, med det senare som huvudscenario. Givet det höga inflationsutfallet efter sommaren gör vi bedömningen att en första räntehöjning kommer i december.

Arbetslösheten stiger något nästa år

Sverige hade under förra och under inledningen av det innevarande året en urstark arbetsmarknadsutveckling, med en genomsnittlig sysselsättningstillväxt på över 100 000 personer på årsbasis. Från dessa höga nivåer saktar nu jobbtillväxten in. Framför allt mattas jobbtillväxten inom byggsektorn av framöver, men även inom industrin förväntar vi oss en viss dämpning av tillväxten i antalet anställda. Samtidigt minskar dock även inflödet av arbetskraft på arbetsmarknaden, inte minst för att antalet beviljade uppehållstillstånd går ner. Sammantaget tror vi att arbetslösheten landar på 6,4 procent i genomsnitt i år och stiger något under nästa år till ett genomsnitt på 6,6 procent.

Tabell 2 Unionens prognos – nyckeltal, procent

	2017	2018	2019
Arbetslöshet (årssnitt)	6,7	6,4	6,6
Sysselsättningstillväxt	2,3	1,7	1,2
KPI, årsgenomsnitt	1,8	2,0	2,3
KPIF, årsgenomsnitt	2,0	2,1	1,9
Produktion näringslivet	2,9	3,0	1,9
Produktivitet näringslivet	0,8	1,0	0,8

Källa: SCB och egna bedömningar

Fördjupning fordonsindustrin

I denna upplaga av konjunkturprognosen har vi fördjupat oss i utvecklingen i fordonsindustrin. Fordonsindustrin har en lång historia i Sverige och branschen har under de senaste åren genomgått en kraftig expansion i Sverige.

Antalet sysselsatta på de företag som enligt SCB räknas in i fordonsindustrin har ökat med 20 procent de senaste tre åren. Det innebär att fordonsbranschen är den industribransch som har haft den absolut starkaste jobbtillväxten. Unionens beräkningar visar också att ett jobb inom fordonsindustrin genererar ytterligare ett och ett halvt arbetstillfälle i verksamheter som levererar in varor och tjänster till fordonsföretagen.

De län som är mest beroende av fordonsindustrin är Västra Götaland och Blekinge län, där ungefär en tredjedel av jobben inom tillverkningsindustrin finns inom just fordonsföretagen. Den jobbexpansion som skett inom fordonsbranschen på senare år verkar också i en betydande omfattning ha kommit just Västra Götalandsregionen till del.

Fordonsindustrins export har ökat kraftigt de senaste åren och stod förra året för en tredjedel av Sveriges totala varuexportökning. Europa är fortsatt den allra viktigaste marknaden för fordonsföretagen, men Kina har seglat upp som en marknad av

stor betydelse. I spåren av handelskonflikten med USA har oron ökat för en avmattning av den kinesiska konjunkturen.

Enligt Unionens fordonsklubbar kommer tillväxten i just Kina vara den faktor som har störst påverkan på utlandsförsäljningen det kommande året.

Unionens fordonsklubbar har tydligt skruvat ner sina förväntningar när det gäller det egna företagets utveckling det kommande halvåret. Det gäller till exempel hur försäljning och export väntas växa, och ett tydligt trendbrott är att de, för första gången på tre år, bedömer att deras företag inte kommer öka antalet anställda det kommande halvåret. Med detta skrivet, verkar dock branschens konjunkturutsikter för det kommande året sammantaget se fortsatt bra ut.

Fordonsindustrin är en cyklisk bransch, så även om läget alltså ser relativt bra ut framöver kommer det förr eller senare att komma en konjunkturedgång. Då lär företagen behöva anpassa sina kostnader och dra ner på personal. Konsultanvändningen i branschen har ökat jämfört med innan finanskrisen. Det kan i vissa delar av verksamheten göra det lättare att snabbt dra ner personalstyrkan, men samtidigt jobbar många konsulter numera också med viktiga utvecklingsverksamheter vilka företagen inte kan dra ner på även om konjunkturen viker.

För att fordonsbranschen ska kunna vara tillbaka snabbt på banan när det efter en konjunkturedgång åter vänder uppåt, är det viktigt att Sverige har ett konkurrenskraftigt system för så kallat korttidsarbete, likt de som finns i viktiga konkurrentländer i Europa.

Hur den svenska fordonsindustrin kommer klara sig framöver hänger i stor utsträckning på hur den klarar av att hantera de stora teknikskiften och ändrade beteenden som skakar om branschen i grunden. Det handlar framför allt om övergången från förbränningsmotor till eldrift, om självkörande fordon och om nya affärsmodeller och sätt för användarna att få tillgång till fordonen.

Det här kommer inte minst påverka många underleverantörer, som kan få svårt att ställa om till de nya tekniker som efterfrågas. Särskilt tufft kan det bli för många av de små underleverantörer på personbilssidan som finns i Västsvrige. Här går teknikskiftena snabbt och underleverantörerna är överlag mindre jämfört med de som levererar till tillverkarna av tunga fordon.

Även kringliggande branscher kommer påverkas. Bilverkstäder kan få minskad affärsverksamhet eftersom elmotorer är mindre underhållskrävande och innehåller färre komponenter än dagens motorer. Ändrade köp- och ägarmönster påverkar också bilförsäljarna.

För att de svenska fordonsföretagen ska kunna hänga med i den snabba teknikutvecklingen är det centralt att de har tillgång till rätt kompetenser. Det kräver både att universitet och högskolor anpassar sina utbildningar efter de nya behoven, och att företagen själva jobbar systematiskt med att utveckla kompetensen hos den befintliga personalen.

Utmaningarna framöver kommer vara många, men de svenska fordonsföretagen har visat sig vara livskraftiga, konkurrenskraftiga och innovativa. Det är helt avgörande att de även framöver lyckas fortsätta på det spåret.

Reformer för att stärka svensk ekonomi

Sverige är i början av en ny mandatperiod. Den nya regeringen behöver snarast efter sitt tillträde fokusera på att stärka svensk ekonomis motståndskraft inför nästa konjunktur nedgång, förbättra svensk konkurrenskraft på en allt tuffare global marknad samt genomföra reformer för att hålla ihop Sverige och få en mer välfungerande matchning på arbetsmarknaden.

Vi har därför identifierat tre centrala områden där vi anser att den tillträdande regeringen måste ta ett helhetsgrepp och genomföra omfattande reformer. Det handlar om att få till en bättre etablering av nyanlända på arbetsmarknaden, att genomföra reformer som minskar kompetensbristen samt att hålla uppe bostadsbyggandet och förbättra bostadsmarknadens funktionssätt så att arbetssökande kan flytta dit jobben finns.

Förbättrad etablering på arbetsmarknaden

Arbetslösheten bland inrikes födda är rekordlåg, samtidigt som den för utrikes födda bitit sig fast på höga nivåer – som de senaste månaderna dessutom har börjat stiga. Den stora flyktingvågen som kom för några år sedan och efterföljande anhöriginvandring gör att antalet personer med svag förankring på arbetsmarknaden kommer fortsätta att vara stort.

Samtidigt är det just utrikes födda som har stått för merparten av den ökade sysselsättningen de senaste åren. Det går också succesivt fortare för nyanlända att komma i jobb, vilket är positivt. Etableringen underlättas sannolikt för närvarande av den goda konjunkturen och den närmast obefintliga arbetslösheten bland inrikes födda. Det tar dock fortfarande alltför lång tid för många nyanlända att få jobb. Det är också viktigt att använda nuvarande högkonjunktur och se till att så många som möjligt med svag förankring på arbetsmarknaden får fotfäste, innan konjunkturen åter vänder nedåt. Det gör att reformer brådskar. Unionen vill se att följande förslag snabbt kommer på plats.

- **Inför etableringsjobben.** Det finns redan en avsiktsförklaring mellan parterna och förra mandatperiodens regering om införande av etableringsjobb och ett omfattande beredningsarbete har genomförts i regeringskansliet. Allianspartiernas eget förslag om Inträdesjobb är i praktiken svårt att genomföra, bland annat för att förslaget förutsätter lagstiftning som baseras på parternas avtal. Etableringsjobben är därför den enda realistiska, snabba och storskaliga modellen för att snabbare få in de med svag förankring på arbetsmarknaden.

Språket är ofta en nyckel till att kunna etablera sig på arbetsmarknaden. Vilka utbildningsbehov en individ har ser dock väldigt olika ut, beroende på utbildningsbakgrund och vad man vill arbeta med.

En färsk undersökning från Unionen visar att många kommuner har svårt att erbjuda svenska för invandrare (SFI) på rätt nivå. Högskoleutbildade tvingas ofta studera tillsammans med deltagare som inte kan läsa och skriva. Endast 40 procent av

kommunerna i kommungruppen mindre städer och landsortskommuner erbjuder SFI för högskoleutbildade. Det måste bli lättare, oavsett var i landet man bor, att få tillgång till en anpassad svenskundervisning. Unionen vill därför se följande förslag bli verklighet.

- **Bygg ut den yrkesinriktade SFI-undervisningen.** Länsstyrelserna ska få uppdraget att se till att fler kommuner samarbetar om att erbjuda yrkesinriktad SFI som distansutbildning. Genom samarbete kan kostnaderna hållas nere och SFI-lärarna användas effektivt.
- **Gör det lättare att kombinera språkutbildning och jobb.** Fler ska kunna kombinera yrkes-SFI på distans med en anställning och språkstudier på arbetsplatsen. Företag och individer bör uppmuntras att kombinera en etableringsanställning med språkstudier.
- **Erbjud SFI redan under asyltiden.** Idag är det främst olika frivilligorganisationer som håller i språkundervisning för asylsökande. I och med att antalet asylsökanden nu minskar kommer belastningen på SFI på sikt att avta. När det sker bör personer som har god chans att få uppehållstillstånd i Sverige få tillgång till SFI-undervisning redan under asyltiden. Det ger möjlighet till snabbare etablering på arbetsmarknaden.

Bättre kompetensförsörjning och omställning

Den omfattande kompetensbristen i det svenska näringslivet är idag ett stort konkurrenskraftsproblem. Den mest kritiska faktorn för att bygga ut produktionen eller ta på sig nya uppdrag är för många företag att hitta personal med rätt kompetens som kan utföra jobbet. Enligt Unionens klubbar är arbetskraftsbrist, utöver ökad konkurrens, i nuläget det främsta hindret för expansion av den svenska verksamheten.

En anledning till varför kompetensförsörjningen är en så avgörande fråga framöver är att digitalisering och automatisering ökar både konkurrensen och hastigheten i förändringstakten för många företag. De utmanas av nya uppstickare, ändrade affärsmodeller och av ökad konkurrens från andra länder. För att klara av att ligga i framkant är det avgörande att ha medarbetare med rätt kompetens.

Under nästa lågkonjunktur, när lönsamhet och konkurrens pressas ytterligare, kommer drivkrafterna sannolikt vara stora att förändra sammansättningen i personalstyrkan. På tjänstemannasidan är det framför allt de mer rutinmässiga jobben som inte kräver någon längre utbildning som riskerar att försvinna. Det i sin tur kan väntas skapa stora behov av omskolning och vidareutbildning för personer som befinner sig mitt i livet.

Idag är utbildningssystemet inte alls tillräckligt bra rustat för att kunna hjälpa dessa personer vidare. Det är bråttom att få förändringar på plats, innan konjunkturen på allvar vänder nedåt igen. Unionen vill därför se en lång rad förändringar, som ger bättre förutsättning för tjänstemännen att bygga på sin kompetens och ta sig vidare på arbetsmarknaden.

Yrkeshögskolan har med sin nära koppling till arbetslivet stor potential att möta förändrade kompetensbehov och vara en le-

dande aktör i utvecklingen mot mer flexibla utbildningslösningar för yrkesverksamma. Men då måste det i dag helt programbaserade utbudet kompletteras med kortare spetsutbildningar och kurser som passar för denna målgrupp. I dag saknas det utbudet helt. Endast 1,5 procent av studenterna i yrkeshögskolan började förra året på utbildningar som var kortare än ett år. Unionen vill därför se följande förslag bli verklighet.

- **Inför kortare utbildningar inom Yrkeshögskolan.** Yrkeshögskolan kommer byggas ut kraftigt de kommande fem åren. Unionen anser att en tredjedel av utbyggnaden bör reserveras för utbildningar som är kortare än ett år. Regeringen bör också införa möjligheten att gå fristående kurser på yrkeshögskolan.
- **Gör det lättare att använda yrkeserfarenhet som särskilt förkunskapskrav på yrkeshögskolan.** Yrkeserfarenhet får idag bara användas som särskilt förkunskapskrav om det finns särskilda skäl. Här behöver reglerna ändras, så att det blir lättare för utbildningsanordnare att vända sig till personer med yrkeserfarenhet.

Högskolor och universitet riktar sig i alltför liten utsträckning till personer som redan befinner sig i arbetslivet och som behöver komplettera sin befintliga kompetens. Dessa personer behöver ofta mer flexibla utbildningsformer för att kunna studera vidare. Unionens genomgång visar att antalet utbildningsplatser på universitet och högskolor på deltid och distans har minskat kraftigt de senaste åren. Samarbetet mellan högskolor, universitet och näringslivet behöver också bli bättre för att utbildningarna ska hänga med och vara relevanta. Unionen vill därför se följande förändringar.

- **Förändra styrningen av resurserna till högskolan.** I dag premieras i alltför stor utsträckning långa programutbildningar. Det måste finnas fler utbildningar som är tillgängliga och relevanta för yrkesverksamma.
- **Högskolorna ska erbjuda validering av reell kompetens.** Personer som befinner sig mitt i yrkeslivet och som behöver vidareutbilda sig har betydligt fler kompetenser än vad som finns dokumenterade på papper. Möjligheterna till validering av befintlig kompetens måste bli bättre än idag.

Men det räcker inte att genomföra förändringar i utbildningssystemen. Arbetsgivarna måste också satsa mer än idag på kompetensutveckling av den befintliga personalen. För att en sådan utveckling ska komma till stånd tror vi att det delvis krävs förändrade incitament för arbetsgivarna. De måste få bättre förutsättningar att behålla personal, som verksamheten i grunden har behov av, när det sker tillfälliga efterfrågesvängningar.

- **Inför kompetensavdrag för arbetsgivare.** Arbetsgivare behöver satsa mer på strategisk kompetensutveckling. Därför bör regeringen utreda möjligheten att införa ett kompetensavdrag på skatten, för arbetsgivare som satsar på omfattande strategisk kompetensutveckling.
- **Inför ett konkurrenskraftigt system för så kallat korttidsarbete.** Det ska göra att svenska företag kan behålla personal vid tillfälliga nedgångar och därmed snabbt kunna öka produktionen när efterfrågan kommer tillbaka efter en

svacka. Det är viktigt att det svenska regelverket är konkurrenskraftigt jämfört med de system som finns i andra europeiska länder, som exempelvis Tyskland.

En bättre fungerande bostadsmarknad

Bostadsmarknaden och tillgången på bostäder kommer spela en viktig roll framöver för hur svensk ekonomi utvecklas, framför allt av två skäl. Den ena anledningen är bostadsbyggandets direkta påverkan på svensk ekonomi. Byggnation av bostäder har varit en viktig tillväxtmotor de senaste åren, men ser nu ut att i stället bli ett tydligt sänke. Mycket tyder på att investeringarna i bostadsbyggande minskar under nästa år, vilket drar ner den ekonomiska tillväxten.

Det andra skälet är att bostadsförsörjningen också påverkar svensk ekonomi indirekt och långsiktigt genom att vara en viktig faktor för hur kompetensförsörjningen fungerar. Jobbtillväxten sker framför allt i storstadsområdena, där det idag är svårt att hitta en bostad. Ökade kreditrestriktioner, och särskilt det förstärkta amorteringskravet, har gjort att färre hushåll har möjlighet att köpa en bostad och flytta dit jobben finns. Kompetensbristen är idag skriande på många företag, och utgör i många branscher ett av de främsta hindren för företagens möjligheter att expandera sin verksamhet.

Om konjunkturen i omvärlden skulle mattas av mer än väntat under nästa år är risken också överhängande att det minskade byggandet drar med sig hela den svenska ekonomin in i en lågkonjunktur. Anledningen är att byggsektorn – vid sidan av industrin själv – utgör svensk industris viktigaste hemmamarknad. Minskar efterfrågan från omvärlden samtidigt som byggandet dyker skulle det innebära en tuff situation särskilt för vissa delbranscher inom industrin. Enligt en färsk analys av Industrins ekonomiska råd, gjord med antaganden om kommande utveckling som vi bedömer som realistiska, kan en minskning i byggande i kombination med en sämre omvärldskonjunktur just få sådana allvarliga konsekvenser för svensk ekonomi. Detta är inte grundscenariot i Unionens konjunkturprognos, men en fullt möjlig utveckling givet den ökade globala konjunkturoro som nu finns.

Det som händer på bostadsmarknaden nu är ett stort politiskt misslyckande. Trots stora behov av fler bostäder kommer byggandet minska kraftigt. Enpersonshushåll och yngre har med den senaste tidens kreditrestriktioner fått svårt att över huvud taget ta sig in på bostadsmarknaden i storstäderna. Många andra har svårt att flytta. Särskilt hårt drabbas Stockholmsregionen.

För att minska riskerna för svensk ekonomi borde politikerna snarast genomföra reformer som ger en bättre fungerande bostadsmarknad, samtidigt som vissa kreditrestriktioner då samtidigt kan lyftas bort. Det skulle sannolikt också öka efterfrågan på bostäder, och därmed minska risken för ytterligare prisfall på bostadsmarknaden.

Politikerna behöver även fokusera mer på att få ner kostnaderna för och öka produktiviteten i bostadsbyggandet. Här finns fortfarande mycket att göra. Sammantaget vill Unionen se följande reformer kopplat till bostadsmarknaden.

- **Reformera bostadsbeskattningen.** Målet bör vara att stimulera rörligheten på bostadsmarknaden och få till ett

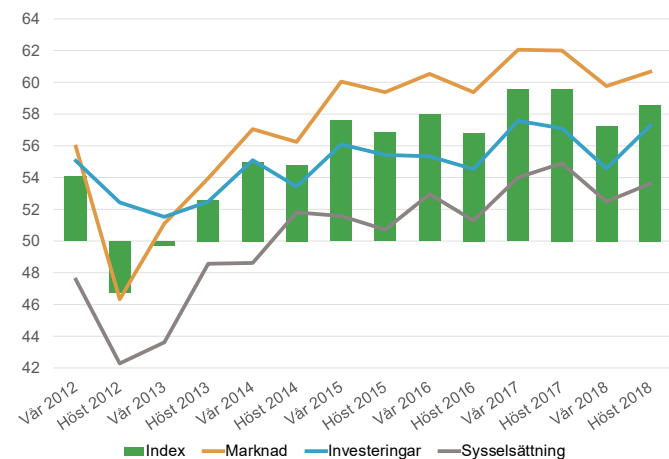
bättre utnyttjande av det befintliga bostadsbeståndet. Det är hög tid att politikerna tar sitt ansvar och att åtminstone vissa av Finansinspektionens kreditrestriktioner mot hushållen fasas ut när en omläggning av bostadsbeskattningen är genomförd.

- **Inför ett särskilt gynnat bosparande för unga.** De som regelbundet har sparat ett visst belopp över viss tid bör kunna få sänkta krav på kontantinsats, till exempel till tio procent i stället för dagens 15 procent. Det skulle göra att fler har möjlighet att köpa sin första bostad.
- **Öka produktiviteten i byggbranschen.** Sett till de senaste decennierna har den svenska byggbranschen haft en mycket svag produktivitetsutveckling. Det behövs fler aktörer och ökat industriellt byggande för att bryta den trenden och istället öka produktiviteten och sänka kostnaderna. Konkurrensverket bör därför få i uppdrag att verka för ökad konkurrens inom byggsektorn.
- **Harmonisera byggregler och standarder över hela landet.** Staten ska ha ansvaret för regler och standarder och kommuner ska inte kunna ha särkrav som avviker från nationell standard.
- **Kommunerna behöver se till att kommunal mark utnyttjas för bostäder som breda grupper kan efterfråga.** Kommuner ska inte i varje läge söka att sälja mark till högstbjudande. Med höga markpriser går det inte att bygga bostäder som vanliga hushåll kan efterfråga.

Unionens Branschbarometer

I Branschbarometern bedömer Unionens klubbar nuläget i de egna företagen, samt utsikterna inför det kommande halvåret i relation till det senaste halvårets utveckling. Svaren presenteras nedbrutet på tolv branscher samt på regioner.

Diagram 4 Konjunkturläget i näringslivet enligt Unionens klubbar, total- och delindex med 50=neutralvärde

Källa: Unionens Branschbarometer

Enligt klubbarna är konjunkturutsikterna för näringslivet fortsatt ljusa. Jämfört med i våras kan till och med en viss förstärkning skönjas. Det sammantagna näringslivet noteras på knappt 59 i Branschbarometerens index för konjunkturläget, där 50 markerar gränsen mellan positivt och negativt stämningsläge.¹ Detta innebär att index fortsatt väl överstiger genomsnittet för de senaste sju åren, men noteras lägre än toppnivån från 2017.

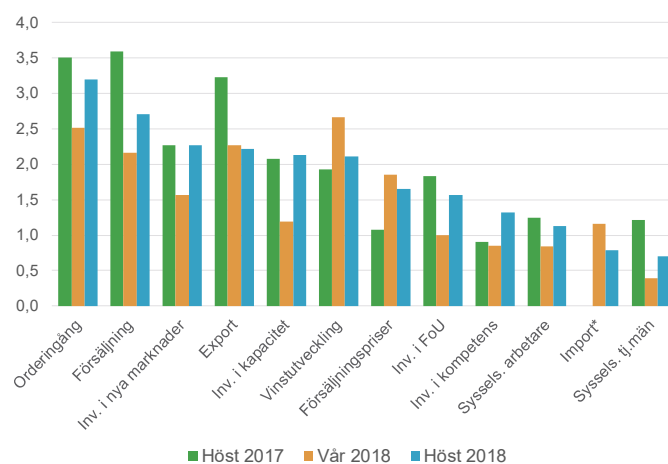
Jämfört med i våras är investeringar det delindex som stärkts mest, det tangerar nu den tidigare toppnivån. Även sysselsättnings- och marknadsindex har förbättrats. Sett till de enskilda indikatorerna i undersökningen handlar förväntningarna i samtliga fall om en fortsatt positiv utveckling och i de flesta fall om uppjusterade förväntningar jämfört med den förra undersökningen. Tillsammans med investeringar i kapacitet och i nya marknader är det orderingången som justerats upp mest. Den enda mer än marginella sänkningen av förväntad ökningstakt sedan i våras gäller vinstutvecklingen. Till detta bidrar att försäljningspriserna väntas stiga i något långsammare takt det kommande halvåret än vad som förväntades i våras.

Förväntningarna på det kommande halvårets utveckling är lägst ställda på sysselsättningen för tjänstemän, men gällande det bör två saker kommenteras. Dels att den indikatorn genomgående – tillsammans med sysselsättningsutvecklingen för arbetare – tenderar att ligga lågt relativt övriga indikatorer, dels att den faktiskt stärkts något sedan i våras. Faktum är att utvecklingen gällande sysselsättningen för tjänstemän nu noteras

på en av sina högsta nivåer sett till de senaste sju åren. Detta gäller även för sysselsättningen för arbetare och för investeringsringarna i de anställdas kompetensutveckling.²

Förväntningarna gällande dessa tre indikatorer stärker bilden av att klubbarna inte ser tecken på att företagen förbereder sig på en nära förestående konjunkturförsvagning. Snarare att det fortsatt finns underlag för att expandera kapaciteten. Till detta ska också läggas att orderingången – signalen om de framtida försäljningsintäkterna – förväntas växa i ännu högre takt det kommande halvåret än försäljningen.

Diagram 5 Konjunkturläget uppdelat på indikatorer, förväntad förändring i procent jmf föregående halvår

* Ny indikator i vårens upplaga av undersökningen.

Källa: Unionens Branschbarometer

De sammantagna förväntningarna avseende exporten ligger fortsatt på en nivå som klart överstiger normalläget från de senaste sju åren. Exporten förväntas växa i en avgjort snabbare takt än importen av varor och tjänster till företagens svenska verksamheter. De exporttunga företagen i undersökningen – de som exporterar minst 40 procent av sin svenska produktion – har en tydligt mer positiv förväntan på det kommande halvåret än övriga. "Förväntansgapet" mellan dessa två grupper har dock minskat sedan i våras, som ett resultat av att de exporttunga företagens tidigare mycket starka optimism ändå har skruvats ner något.

Tjänstesektorn³

Klubbarna i tjänstesektorn har skruvat upp sina förväntningar på det kommande halvåret sedan i våras. Förändringen är tydlig, index för sektorn har stigit med tre enheter till 58 och ligger nu på ungefär samma nivå som under 2017. De största förändringarna rör sysselsättning och investeringar. Den förväntade ökningstakten på dessa områden sjönk under våren men är nu tillbaka på samma nivå som eller ändå något högre än för ett år sedan.

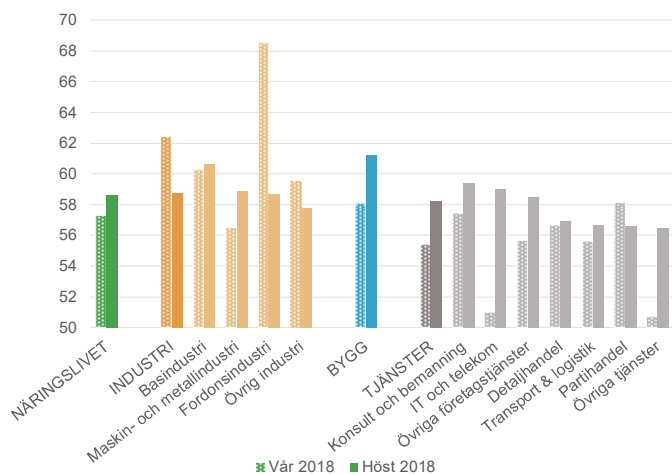
¹ Indexet är en sammanvägning av resultatet för sju indikatorer, vilka omfattar förväntad utveckling under det kommande halvåret gällande företagens marknad (orderingång, försäljning och vinstutveckling), investeringar och sysselsättning.

² En strukturell skevhet i Branschbarometern slår igenom i sysselsättningsciffrorna. Sysselsättningsökningen på arbetsmarknaden åter-

finns till stor del i små företag samt i offentlig sektor, medan undersökningen riktar sig till klubbar inom privata näringslivet med minst 20 medlemmar.

³ I branschen övriga företagstjänster samlas tjänsteföretag med det gemensamma att de dels i huvudsak har andra företag som sina kunder, dels tillhör branscher som inte samlar ett tillräckligt svarsunderlag i undersökningen för att särredovisas. Branschen övriga tjänster samlar

Diagram 6 Konjunkturläget uppdelat på sektorer och branscher, index med 50=neutralvärde

Källa: Unionens Branschbarometer

Orderingången är den enskilda indikator som förväntas utvecklas mest positivt det kommande halvåret för tjänsteföretagen, men även försäljningen antas växa relativt väl och i en högre takt än vad klubbarna väntade sig i våras. Noterbart är att förväntningarna på vinstutvecklingen har skruvats ner något sedan i våras, trots indikationerna på en starkt efterfrågan. Detta utifrån ett läge där tjänsteklubbarna i nuläget bedömer lönsamheten i verksamheten som normalstark, vilket kanske förvånar med tanke på att sektorn rapporterat ett relativt starkt konjunkturläge under lång tid. Förmodligen hänger de nedskruvade vinstförväntningarna samman med investeringsökningarna i kombination med den stora bristen på arbetskraft och den ökande konkurrensen som tjänsteklubbarna har rapporterat om i undersökningen (se rapportens inledande kapitel).

Konsult och bemanning är den tjänstebansh i undersökningen som rapporterar det starkaste stämningläget, index har skruvats upp från en redan i våras relativt hög nivå. Både försäljningen och orderingången förväntas växa i god takt, försäljningspriserna antas stiga och tillsammans bidrar dessa till att vinstutvecklingen har skruvats upp sedan i våras. Särskilt stark efterfrågan rapporterar klubbarna hos it-konsultföretag. Vad gäller sysselsättningsutvecklingen är konsult och bemanning en av branscherna i undersökningen med starkast utsikter inför avslutningen av 2018 och inledningen av 2019.

Allra mest förväntas antalet sysselsatta tjänstemän växa hos teknik konsulterna, lyfta av en fortsatt stark industri- och byggkonjunktur. Teknik konsulterna utmärker sig även gällande nuvarande lönsamhet. Två tredjedelar av klubbarna hos teknik konsulter bedömer lönsamheten som starkare eller mycket starkare än normalt, inte i någon annan del av tjänstesektorn är lönsamhetsläget enligt klubbarna i närheten av den nivån.

Den bransch i tjänstesektorn – och i hela undersökningen – vars stämningläge förbättrats mest sedan i våras är it och telekom. Detta hänger till stor del samman med en avsevärd ljusning för telekomföretagen.⁴ Förväntningarna har skiftat från negativt till positivt gällande såväl marknadsutsikterna – även

om försäljningspriserna fortsatt är pressade – som sysselsättningen. Investeringarna kommer enligt klubbarna att växa i snabbare takt det kommande halvåret än vad som förväntades i våras, både för it- och telekomföretagen. Att det för telekomföretagen handlar om en generell förbättring från ett svagt utgångsläge är dock tydligt – inte i någon annan bransch rapporterar klubbarna att lönsamheten i nuläget är lika svag som i telekomföretagen (vilket färgar omdömet för hela it och telekombranschen).

Handeln är den största branschen i tjänstesektorn och den väger med sina personalintensiva verksamheter tungt för tillväxten av jobb i näringslivet. Konjunktoren inom handeln sammanfattas förväntas i stort sett bli oförändrad det kommande halvåret, en viss inbromsning inom parthandeln kan dock ses. Handelsklubbarnas förväntningar pekar trots detta på en oförändrad sysselsättning – vilket är en nedjustering sedan i våras. En mer detaljerad granskning visar att sysselsättningen för tjänstemän inom detaljhandeln väntas minska något, medan efterfrågan på arbetare i samma bransch stiger svagt.

Handels investeringar förväntas växa, allra främst handlar det om detaljhandels kapacitetsinvesteringar. Klubbarna bedömer att lönsamheten i handelsföretagen är något sämre än normalt. Skillnaden mellan detalj- och parthandelsföretagen är i detta avseende marginell – båda återfinns i den sämre änden av skalan när klubbarna bedömer den nuvarande lönsamheten i relation till ett för branschen tänkt normalläge. Att klubbarna inte rapporterar en starkare lönsamhet i ett konjunkturläge som av övriga indikatorer att döma bör beskrivas som relativt starkt, pekar mot ett högt konkurrens- och omvandlingstryck inom handeln.

Stämningläget inom transport och logistik har stärkts något sedan i våras, branschen noteras på en indexnivå som ligger väl över dess genomsnitt under de senaste sju åren. Förväntningarna på det kommande halvårets utveckling gällande såväl marknadsindikatorerna som investeringarna har stärkts. Att orderingången och kapacitetsinvesteringarna är de indikatorer som väntas öka mest indikerar tillförsikt i branschen. Sysselsättningen för både tjänstemän och arbetare kommer enligt klubbarna att växa.

på motsvarande sätt de tjänsteföretag som i huvudsak har konsumenter som sina kunder och som tillhör branscher utan tillräckligt svarsunderlag.

⁴ En övervägande del av branschens produktion består av tjänster, även om telekomdelen fortsatt delvis består av tillverkning.

Unionenklubbarnas bedömning av konjunkturen hösten 2018

Det kommande halvåret i förhållande till det senaste halvåret – branschindelat*

	Bas-industri	Fordons-industri	Maskin- & metallvaru-industri	Övrig industri	Bygg	It & telekom	Konsult & bemanning	Transport & logistik	Övriga företags-tjänster	Detalj-handel	Parti-handel	Övriga tjänster	Totalt hösten 2018	Totalt våren 2018	Totalt hösten 2017
Ordergång	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	○	●	●	●
Försäljning	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	○	●	●	●
Export	●	●	●	●		●	●	○		●			●	●	●
Import**	●	○	○	●	●	○	●	○		●	●		●	●	
Försäljningspriser	●	○	●	●	●	●	●	●	●	●	●	○	●	●	●
Vinstutveckling	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●

Investeringar

I kapacitet	●	●	●	●	●	●	●	●	○	●	●	●	●	●	●
I nya marknader	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
I forskning & utveckling	●	●	●	●	●	●	●	●	●	○	○	●	●	●	●
I kompetens	●	●	○	○	●	●	●	●	○	●	●	●	●	●	●

Sysselsättning

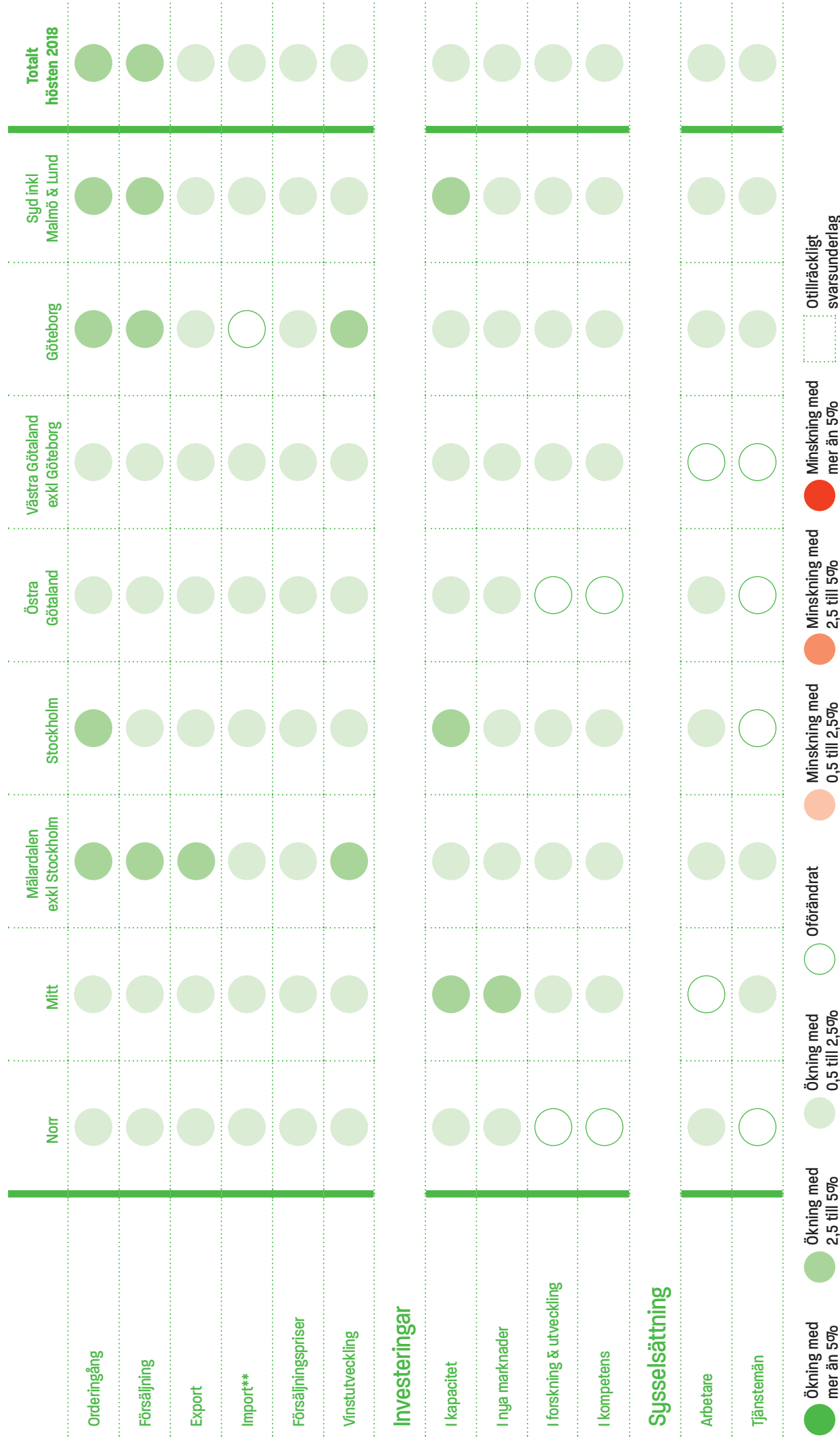
Arbetare	○	○	○	●	●	○	●	●	●	●	●	○	●	●	●
Tjänstemän	○	○	●	○	●	●	●	●	●	○	●	○	●	○	●

*Basindustri: kemi, skog/papper och stål/gruv. Övrig industri: försvar, livsmedel, läkemedel och övriga industribranscher. IT-konsulter ingår i Konsult och bemanning. **Ny indikator i den förra upplagan av undersökningen.

Unionenklubbarnas bedömning av konjunkturen hösten 2018

Det kommande halvåret i förhållande till det senaste halvåret – regionindelat*

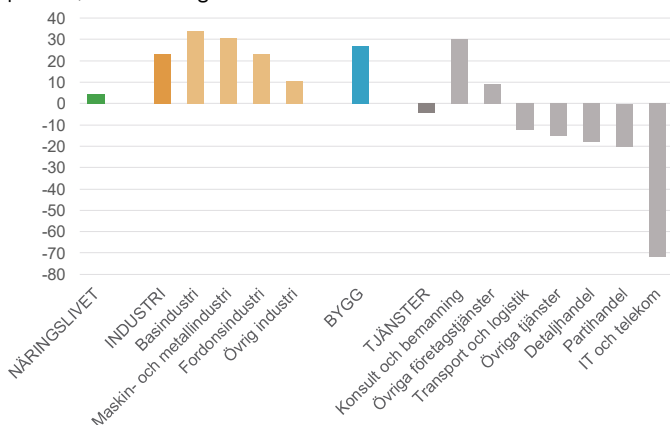
* **Norr:** Lappland, Norrbotten, Västerbotten, Ångermanland, Jämtland och Härjedalen. **Mitt:** Hälsingland, Medelpad, Gästrikland, Dalarna och Värmland. **Mälardalen:** Uppland, Södermanland, Västmanland, Närke och Gotland. **Östra Götaland:** Östergötland, Småland och Öland. **Västra Götaland:** Västergötland, Dalsland, Bohuslän och norra Halland. **Syd:** Blekinge, södra Halland och Skåne. **Nij indikator i den förra upplagan av undersökningen.

Industrin⁵

Industriklubbarna förväntar sig sammantaget en något inbromsad men fortsatt god konjunktur det kommande halvåret. Utvecklingen under våren och sommaren överraskade positivt – knappt fyra av tio industriklubb rapporterar att försäljningen blev bättre än väntat, medan motsatsen gällde för knappt två av tio. Hälften av klubbarna beskriver den nuvarande lönsamheten som starkare eller mycket starkare än normalt, ungefär en fjärdedel beskriver motsatt situation. Detta indikerar ett betydligt mer gynnsamt lönsamhetsläge för industrin än för tjänstesektorn för närvarande.

Förväntningarna gällande industriföretagens exportökning låg som högst för ett år sedan och har skruvats ner ytterligare något sedan i våras. De är dock fortsatt positiva och högt ställda relativt genomsnittet under de senaste åren. De nedjusterade exportförväntningarna präglar industriföretagens utsikter för det kommande halvåret på alla fronter. Den förväntade ökningstakten för efterfrågan, investeringar och sysselsättningen ligger lägre nu än i våras och för ett år sedan. Efterfrågan och investeringarna förväntas fortsatt att öka, medan sysselsättningen för tjänstemän – som varit positiv för industrin de senaste ett till två åren i Branschbarometern – förväntas vara oförändrad det kommande halvåret.

Diagram 7 Nulägesbedömning av företagens lönsamhet, nettoandelar i procent, 0 = normalläge

Källa: Unionens Branschbarometer

Den del av industrin med såväl starkast rådande lönsamhet som starkast utsikter inför det kommande halvåret är basindustrin, vars index ligger kvar på samma historiskt höga nivå som i våras. Kronans svaga växelkurs bidrar till branschens starka lönsamhet. Detta eftersom basindustrin generellt sett i lägre utsträckning än övriga industrin importerar insatsvaror till sin produktion. Branschen gynnas därför vid utlandsförsäljning på samma sätt som övriga industrin av en svagare krona, men slipper i hög grad den baksidan som en svag växelkurs ger i form av stigande kostnader för importerade insatsvaror.

Förväntningarna på marknadsutvecklingen är fortsatt positiva för basindustrin. Investeringarna väntas inte växa lika snabbt som de förväntades för ett halvår sedan, men till skillnad från då finns nu förväntningar på viss ökning i sysselsättning för både tjänstemän och arbetare. Samtliga tre delbranscher inom

basindustrin rapporterar positiva utsikter. Mest positiva är klubbarna inom stål och gruv, det är främst i den delbranschen som sysselsättningsökningar är att vänta. Värt att uppmärksamma är också att klubbarna i skog och papper visserligen förväntar sig fortsatt positiv utveckling det kommande halvåret, men att tillväxttakten gällande såväl efterfrågan som investeringarna tydligt väntas växla ner.

Stämningsläget inom maskin- och metallvaruindustrin har skruvats upp under det senaste halvåret. Tillväxttakten i såväl försäljning som orderingång antas bli hög och vinstutvecklingen förbättras ytterligare, från en redan i nuläget stark lönsamhet. Fler indikationer på branschens rådande tillförsikt är att kapacitetsinvesteringarna förväntas växa starkt – starkare än i någon annan del av industrin – och att sysselsättningen för tjänstemän enligt klubbarna kommer öka.

Inbromsningen som ses på övergripande nivå i industrins förväntningar jämfört med i våras kan till stor del härledas till fordonsindustrin. Den förväntade tillväxten i branschens orderingång bromsar in markant, och även utsikterna gällande försäljningsökningen ligger lägre nu. Försäljningspriserna väntas i princip stå still, att jämföra med förväntade ökningar på knappt 3 procent i våras. Som en följd kommer vinstökningstakten enligt klubbarna bromsa in relativt kraftigt. Investeringarna förväntas generellt växa långsammare än vad som var fallet för ett halvår sedan. Undantaget är satsningarna på de anställdas kompetens, vilka väntas växla upp.

Gällande sysselsättningsförväntningarna i fordonsindustrin indikerar denna undersökning ett möjligen intressant skifte. Under de tre senaste åren har fordonsklubbarna förväntat stigande sysselsättning, nu förutses oförändrad sysselsättning för såväl tjänstemännen som arbetarna det kommande halvåret. Även om stämningsläget i fordonsindustrin alltså har skruvats ner markant sedan i våras, bör understrykas att det fortsatt handlar om förväntningar på expansion och påminnas om att branschens utgångsläge är starkt. Exempelvis var fordonsindustrin den bransch i vårens undersökning som hade i särklass högst ställda förväntningar på det då väntade halvåret. Trots detta uppger 4 av 10 fordonsklubbar nu att försäljningen under det senaste halvåret blev bättre än väntat, medan bara 1 av 10 svarar det omvända.

Övriga industrin – där exempelvis försvars-, livsmedels- och läkemedelsindustrin samlas – har en lägre indexnotering nu än i våras och de lägst ställda förväntningarna av industribranscherna. Särskilt noterbart är att sysselsättningsutvecklingen för tjänstemän inom livsmedelsindustrin ser ut att bli negativ. Sammantaget handlar det dock om en mindre nedväxling för övriga industrin och stämningsläget är fortsatt positivt.

Bygg

I byggsektorn har Branschbarometerens konjunkturindex åter stärkts efter gradvis svagare noteringar under det senaste året. Bygg är nu åter den sektor i undersökningen där förväntningarna inför det närmaste halvåret är starkast. Index ligger markant högre än sektorns genomsnitt de senaste sex-sju åren.

⁵ Industrisektorn redovisas uppdelad i fyra delar: fordonsindustri, maskin- och metallvaruindustri, basindustri samt övrig industri. Basindustrin utgörs av följande underbranscher: kemi, skog och papper

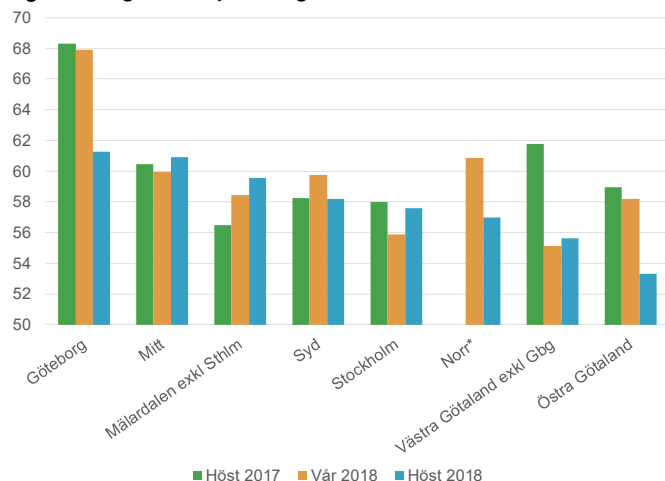
samt stål och gruv. Övrig industri i sin tur utgörs av: försvar, livsmedel, läkemedel samt övrig tillverkande verksamhet.

Både orderingång och försäljning väntas växa i en högre takt än vad som väntades i våras. Sysselsättningsplanerna är mer positiva än för ett halvår sedan, efterfrågan på både arbetare och tjänstemän förväntas stiga. Byggklubbarna förväntar sig således inte någon sättning i sektorns konjunktur under det kommande halvåret.

Mycket ljus när det handlar om kursen för svensk ekonomi idag och framöver riktas (även i denna rapport) mot utvecklingen på bostadsmarknaden och bostadsbyggandet, en utveckling som omgärdas av relativt stor osäkerhet. Det bör därför påpekas att klubbarna som i undersökningen representerar byggsektorn även finns på företag inom sektorn med fler/andra verksamhetsområden än bostadsbyggande. Detta är verksamheter som inte i lika hög utsträckning som de renodlade bostadsbyggarna befaras påverkas negativt av förra höstens prisnedgång på bostäder, och den fortsatt avvaktande bostadsmarknaden.

Regional konjunktur⁶

Diagram 8 Regionalt konjunkturläge, index med 50=neutralvärde

* Tillräckligt svarsunderlag för denna region saknades i förra höstens undersökning.
Källa: Unionens Branschbarometer

Det kommande halvåret förväntas innebära tillväxt i samtliga regioner. Göteborg är fortsatt den region där stämningsläget är starkast, men nedväxlingen som väntas inom fordonsindustrin får ett kraftigt genomslag och Göteborg är även den region vars indexnotering sjunkit mest sedan i våras.

Region Mitt hålls uppe av en fortsatt stark basindustri och av att maskin- och metallindustrin väntas växa upp något. Samma sak gäller till stora delar för Mälardalen exklusive Stockholm, med tillägget att den regionen även lutar sig relativt tungt mot en fordonsindustri som trots en nedväxling ändå förväntas växa ytterligare det kommande halvåret.

Stockholm är den region som är i särklass tyngst viktad mot tjänstesektorn i allmänhet och mot it och telekom-branschen i synnerhet. Det är därmed den region vars index dras upp mest av den sektorns generella och den branschens specifika uppväxling sedan i våras.

För Norr märks att skog och papper växlar ner märkbart, samt att även stål och gruv sänkt sina förväntningar något jämfört med i våras (om än fortsatt på en relativt hög nivå). Östra Götaland har en branschammansättning som i detta läge är ofördelaktig, i och med att livsmedelsindustrin väger relativt sett tungt i regionen. Det är den av alla delbranscher i Branschbarometern där förväntningar på det kommande halvåret är lägst ställda. De starkaste utsikterna gällande sysselsättning det kommande halvåret rapporterar klubbarna i Norr och i Syd. Utvecklingen avseende investeringar väntas stärkas mest i Mitt, följt av Stockholm.

Unionen genomför två gånger om året en enkätundersökning bland sina klubbar. Denna Branschbarometers upplaga baseras på bedömningar från 529 klubbar på 458⁷ företag med sammanlagt 510 000 anställda i Sverige. Svarsfrekvensen var 31 procent. Undersökningen genomfördes i september 2018.

⁶ Se föregående uppslag för en specificering av hur indelningen i regioner är gjord.

⁷ Skillnaden i antalet klubbar och företag beror på att det i vissa fall inkommit svar från flera klubbar inom samma koncern. Det angivna antalet anställda som svaren representerar är korrigerat för detta.

Internationell konjunktur

Efter en period med ovanligt synkroniserad tillväxt i alla delar av världen är bilden nu något mer splittrad. Sveriges viktigaste handelspartners har totalt sett en fortsatt relativt stabil utveckling. Jobbtillväxten är på många håll stark och både finans- och penningpolitiken expansiv vilket är gynnsamt för den inhemska efterfrågan. De ökade spänningarna och oron kring världshandeln hämmar dock exporten. Skillnaden har också ökat mellan länderna, där till exempel USA växer snabbare och Tyskland långsammare än vad som tidigare förutspåts.

Den starka utvecklingen av den amerikanska ekonomin har även lett till ökade obalanser i andra delar av världen. Räntan i USA har stigit och dollarn har stärkts vilket lett till kraftigt höjda upplåningskostnader för ekonomier med stora skulder i dollar. Detta i kombination med en även i övrigt svag makroekonomisk utveckling har skapat stora problem i vissa tillväxtekonomier, till exempel Argentina och Turkiet.

Världsmarknadspriset på olja har också stigit kraftigt, vilket påverkar tillväxten i positiv riktning för oljeexporterande länder men är negativt för importerande länder och för världstillväxten totalt.

Tabell 3 Internationell tillväxt, procentuell förändring

	2017	2018	2019
Världen	3,7	3,7	3,7
USA	2,2	2,9	2,5
Kina	6,9	6,6	6,2
Euroområdet	2,4	2,0	1,9
Tyskland	2,5	1,9	1,9
Storbritannien	1,7	1,4	1,5
Norden exkl. Sverige	2,3	2,2	2,0

Källa: IMF och egna bedömningar

Tillväxten i euroområdet var överraskande svag under det första halvåret 2018, inte minst i Tyskland där utvecklingen av export och industriproduktion var svagare än vad som tidigare förutspåts. Den svaga utvecklingen ser ut att ha fortsatt in i kvartal tre, främst för produktionen av investeringsvaror som minskade jämfört med föregående år medan produktionen av konsumtionsvaror ökade något.

Den italienska ekonomin, som är euroområdets tredje största, hålls tillbaka av både svag efterfrågan och osäkerhet kring den nya populistiska regeringens ekonomiska politik. De hittills presenterade budgetförslagen är inte förenliga med EU:s budgetregler vilket dels gör att en redan hög italiensk skuldsättning kommer att öka än mer, dels sprider en oro även bland övriga euroländer. Arbetslösheten sjunker i euroområdet som helhet men även här finns skillnader mellan länderna. Både i Tyskland och i Nederländerna är arbetslösheten nu under fyra procent medan den i Frankrike och Finland är runt åtta och i Italien och Spanien över tio procent.

Sammantaget revideras BNP-prognosen för euroområdet ned till en tillväxttakt på runt två procent för både 2018 och 2019.

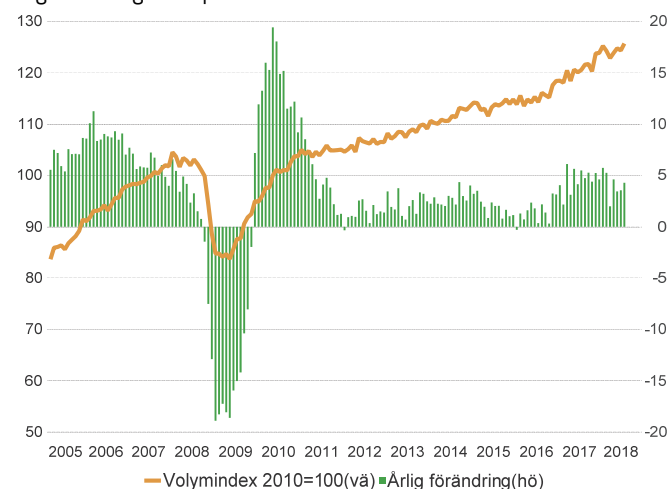
I USA gynnas ekonomin i år av stora finanspolitiska satsningar, i huvudsak skattesänkningar, vilka väntas bidra positivt till tillväxten även under 2019. Penningpolitiken blir å andra sidan allt mindre expansiv. Den amerikanska centralbanken höjde i slutet av september räntan för tredje gången i år, till att nu vara 2,25 procent. Förtroendet för ekonomin är fortsatt högt både från företagen och hushållen. En låg arbetslöshet samt stigande löner gör att den tidigare investeringsledda tillväxten nu ackompanjeras av en ökad inhemsk konsumtion. På längre sikt väntas dock mer negativa effekter av det nuvarande stora budgetunderskottet och den stigande statsskulden men dessa effekter ses sannolikt först bortom vår prognosperiod.

Kina har under ett antal år haft en ambition att dämpa tillväxttakten till mer långsiktigt hållbara nivåer, mer fokuserad på inhemsk konsumtion än på export. Ökade handelshinder kan nu dock dämpa exporten, och därmed tillväxten, mer än planerat. Tillsammans med en period av sjunkande börskurser fick det den kinesiska staten att i mitten av oktober annonsera stora skattesänkningar för att stimulera ekonomin igen. Ekonomin väntas trots det växla ner till att tillväxttakt på drygt sex procent vid prognosperiodens slut.

Inflationen har tagit fart i de flesta utvecklade ekonomierna. I USA var inflationen 2,1 procent 2017 och väntas vara över två procent även 2018 och 2019. I euroområdet är inflationen något mer modest och väntas öka från 1,5 procent 2017 till 1,7 procent både 2018 och 2019. Höga energipriser håller inflationen uppe medan den underliggande inflationen fortfarande inte är högre än drygt en procent. Löneökningarna i euroområdet har börjat öka, från låga nivåer, och var under första halvåret 2018 drygt två procent.

Världshandeln tog fart och ökade med drygt fem procent under 2017. Det var ett välkommet trendbrott efter fem år av betydligt svagare utveckling. Det förde också med sig förhoppningar om en längre period med ännu högre ökningstal, likt vid tidigare goda konjunkturperioder. Under inledningen av 2018 har dock en viss avmattning skett och världshandeln väntas öka med drygt fyra procent per år under prognosperioden.

Diagram 9 Världshandelns utveckling, fasta priser, volymindex respektive årlig förändringstakt i procent

Källa: Macrobond

Totalt sett väntas den globala tillväxten bli densamma under 2018 och 2019 som den var 2017. De senaste årens uppgång i världstillväxten kan därmed ha nått sin topp.

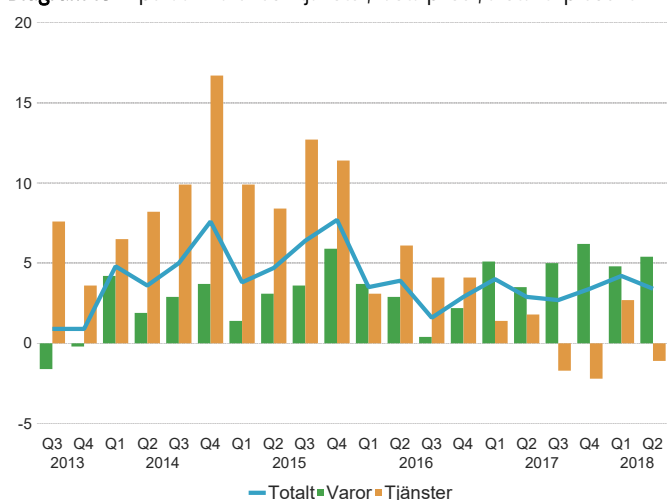
Utvecklingen framöver är befäst med stor osäkerhet, framför allt kopplat till de allt större handelshinder som är under uppsegling. Det som tidigare kunde uppfattas som hot och skrämelse har börjat bli verklighet i och med redan införda importtullar mellan framför allt USA och Kina. En ökad osäkerhet om handelsvillkoren framöver kan redan ses hämma investeringsviljan bland exporterande företag och en ytterligare eskalering av handelskonflikten, till att omfatta fler produkter och/eller fler länder, utgör den största nedåtristen mot den globala tillväxtprognosen för 2019 (samt åren därefter).

Även utgången av förhandlingarna mellan EU och Storbritannien kring det brittiska utträdet ur EU utgör fortsatt en osäkerhet. Ett utträde utan färdigförhandlade handelsavtal skulle sannolikt få stora negativa effekter för europeisk ekonomi, och därmed också för den svenska. Även en eskalering av turbulensen i Italien och i vissa tillväxtekonomier skulle kunna innebära nedrevideringar av världstillväxten.

Handel med omvärlden

Under första halvåret 2018 växte den svenska exporten med 3,8 procent i årstakt. Det innebar en taktökning jämfört med helåret 2017, då tillväxten i exporten blev 3,2 procent. Importen under första halvåret 2018 växte med 4,6 procent i årstakt, marginellt långsammare än importen för helåret 2017 (4,8). Handelsnettot – alltså skillnaden i värde mellan exporten från och importen till Sverige – blev 169 miljarder kronor 2017 och 86 miljarder under första halvåret i år. Det innebar att handelsnettot 2017 blev lägre än under de två föregående åren, och cirka 30 miljarder lägre än genomsnittet för de tio senaste åren.

Diagram 10 Export av varor och tjänster, fasta priser, årstakt i procent

Källa: Macrobond

Det var varuexporten, som utgör två tredjedelar av den totala exporten, som med en tillväxttakt på fem procent drog upp exporten under 2017, den högsta takten sedan 2011. Varuexporten fortsatte att växa ungefär lika snabbt även under första halvåret 2018.

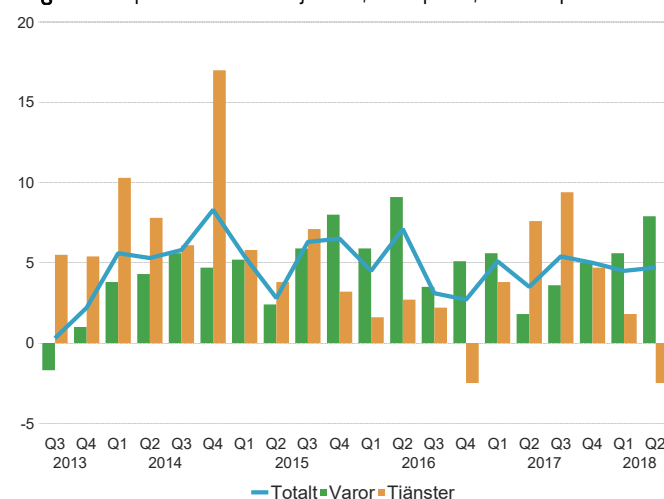
Exporten av personbilar växte kraftigt under årets inledande sex månader, till och med i en än högre takt än under de för

branschen mycket expansiva åren 2016 och 2017. Även exporten av lastbilar utvecklades i god takt under första halvåret, i det fallet var dock ökningstakten långsammare än under helåret 2017. Till varuexportens starka första halvår i år bidrog även exporten av verkstadsmaskiner, läkemedel och av produkter från tele- och elektroindustrin. I det senare fallet innebar årets första sex månader ett positivt trendbrott efter tre år av i stort sett nolltillväxt avseende exporten.

Till skillnad från varuexporten hade tjänsteexporten ett magert år 2017 och krympte med 0,2 procent – den sämsta utvecklingen sedan 2009. Skillnaden på bara ett par år är markant. 2014 och 2015 växte tjänsteexporten med drygt 10 procent. Exporten av tjänster utvecklades trögt även under första halvåret i år, tillväxten stannade på strax under en procent i årstakt. Den har i årstakt räknat varit negativ tre av de senaste fyra kvartalen. Bland de tjänster av större vikt vars export märkbart minskat under första halvåret i år återfinns transporter, tele-, data- och informationstjänster samt olika sorters affärstjänster.

Importen har legat på ungefär på samma tillväxttakt – runt fem procent – per år perioden 2014-2017, och det gällde alltså även under första halvåret 2018. Medan tjänsteimportens tillväxttakt har varierat relativt kraftigt har varuimporten – som utgör cirka 70 procent av den totala importen – stabilt växt runt 4-6 procent. Det senaste året har inneburit skilda utvecklingsriktningar för de två importslagen. Tjänsteimporten har successivt bromsat in från en tillväxt på drygt nio procent under tredje kvartalet 2017, till att under andra kvartalet i år krympa med tre procent. Samtidigt har varuimporten stigit fyra raka kvartal. Flera av de produktgrupper som bidrog till den ökade varuexporten under årets första halvår hör också till dem vars import växt snabbast under samma period.

Diagram 11 Import av varor och tjänster, fasta priser, årstakt i procent

Källa: Macrobond

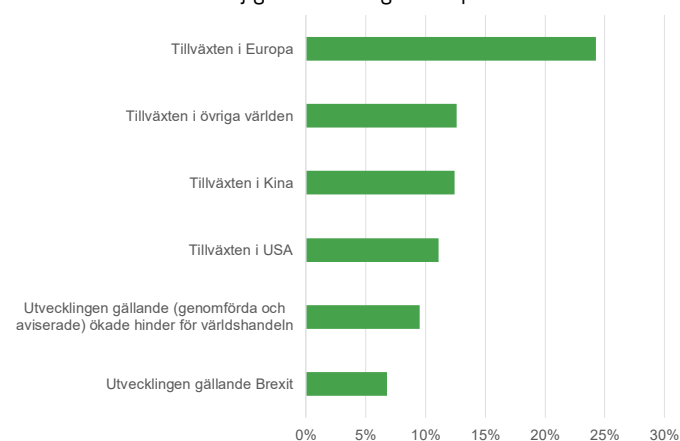
I Branschbarometern ser klubbarna totalt sett positivt på exportutvecklingen under avslutningen av året och det första kvartalet 2019. Den förväntade ökningen av exporten ligger på samma nivå som i vårens undersökning, vilket är avsevärt högre än genomsnittet för de senaste sju åren. Industriklubbarna spår en starkare exporttillväxt än tjänsteklubbarna, men förväntningarna inom industrin ligger ändå tydligt lägre än i våras. Tjänsteklubbarnas förväntningar på exportutvecklingen har istället växlat upp tydligt sedan i våras efter att då ha gjort

en kraftig inbromsning. De branscher som spår starkast exporttillväxt kommande halvåret är it & telekom, fordonsindustrin och basindustrin. Båda dessa industribranscher har dock lägre ställda exportförväntningar nu än i våras och än för ett år sedan.

Unionenklubbarna fick i Branschbarometern även frågan om vilka av ett urval faktorer som bedömt kommer ha störst påverkan på företagets export under det kommande året. Baserat på dessa svar är tillväxten i Europa med marginal den faktor som väger tyngst för företagens samlade utlandsförsäljning. Tillväxten i Kina, USA och i övriga världen (alltså världen exklusive dessa tre marknader) tillmäts i denna undersökning snarlik vikt. En jämförelse visar att tillväxten i USA relativt sett är av större betydelse för tjänsteföretagen, medan tillväxten i Kina är av större betydelse för industriföretagen.

Utvecklingen gällande Brexit och ökade hinder för världshandeln rankades lägst. Möjligen beror detta åtminstone delvis på svårigheten i att bedöma de indirekta effekterna av dessa skeenden. Att en ”hård” Brexit – utöver ökade kostnader för de företag som exporterar till Storbritannien – skulle få ytterligare negativa effekter för Europas tillväxt är mycket troligt.

Diagram 12 Faktorer med störst påverkan på utlandsförsäljning det kommande året. Flera svar möjliga. Bas: företag som exporterar

Källa: Unionens Branschbarometer

Sedan i våras har prognosen för den globala ekonomiska tillväxten försämrats något, både för i år och för 2019. Jämfört med i fjol ser tillväxten i år nu ut att bromsa in på flera av de viktigaste exportmarknaderna för de svenska företagen – euroområdet, Storbritannien och övriga Norden. För 2019 är tillväxtutsikterna på dessa marknader i stort sett på samma nivå som för 2018, men istället väntas då ekonomierna i Kina och USA bromsa in. Något som dock kan gynna den svenska exporten och samtidigt möjligen dämpa importen är den försvagning av kronkursen som skett under 2018. Även om kronan skulle stärkas under prognosperioden sker det i sådant fall från ett svagt utgångsläge.

Sedan i våras har vi reviderat ner prognosen för både exporten och importen under såväl 2018 som 2019. Under båda åren har exporten reviderats ner mer än importen. Vår prognos är att exportens ökningstakt under 2018 blir fyra procent, och att importens tillväxt visserligen bromsar in något jämfört med 2017 men ändå blir högre än exportens. Under 2019 växlar både exporten och importen ner. Handelsnettot förväntas i absoluta tal

därmed ligga kvar på knappt 170 miljarder kronor i år för att under 2019 växa till drygt 175 miljarder kronor.

Tabell 4 Unionens prognos över export och import, procent

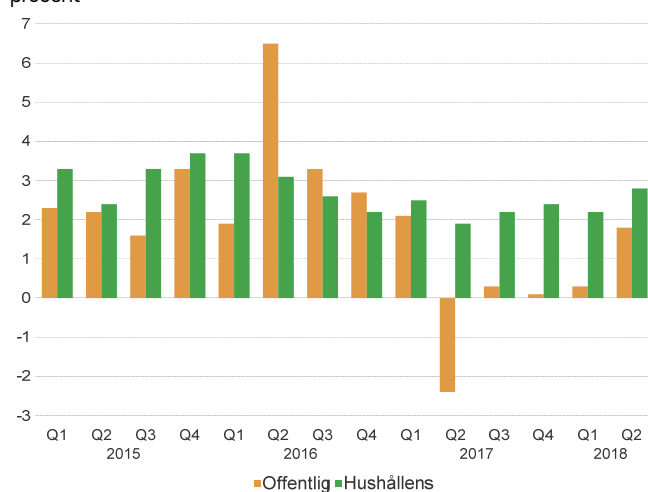
	2017	2018	2019
Export	3,2	4,0	3,6
Import	4,8	4,4	3,5

Källa: Macrobond och egna bedömningar

Konsumtion

Hushållens konsumtion ökade under 2017 med 2,4 procent och bidrog därmed, för femte året i rad, i hög grad till BNP-tillväxten. Utvecklingen fortsatte i ungefär samma takt under det första halvåret 2018. Den offentliga konsumtionen, som inte ökade alls under 2017, har visat en stigande ökningstakt under första halvåret.

Diagram 13 Hushållens och offentlig konsumtion, årlig ökning, fasta priser, procent

Källa: Macrobond

Hushållens konsumtion

Hushållens konsumtion har stor betydelse för svensk tillväxt. I fem år i rad har hushållens konsumtion ökat med över, eller omkring, två procent. En snabb befolkningsökning i kombination med en stark arbetsmarknad är en förklaring men även höga reallöneökningar, låga räntor och ökade förmögenheter har under flera år stimulerat hushållens konsumtion. Jämfört med den totala utvecklingen har ökningen per invånare varit cirka en procentenhet lägre per år de senaste åren. Hushållens konsumtion per capita ökade med 2,4 procent per år under perioden 2000-2007. Under och efter finanskrisen minskade ökningstakten till 0,6 procent per år för att sedan öka till 1,2 procent per år 2013-2017.

En indikator på hushållens konsumtion är hur försäljningen i detaljhandeln utvecklas. Den ökade med 2,3 procent under 2017. Under januari-augusti 2018 ökade den med i genomsnitt 1,5 procent, efter särskilt svag utveckling dels i början av året och dels under sommarmånaderna. En förklaring till den lägre ökningstakten jämfört med 2017 är en betydligt lägre ökning av sällanköpsvaror (så som kläder och möbler), framför allt under sommaren.

I nationalräkenskaperna kompenseras den lägre ökningstakten i detaljhandeln av en kraftig ökning av försäljningen av bilar (som inte räknas till detaljhandeln), förklarar av att många passade på att köpa nya bilar innan de skatteförändringar som trädde i kraft vid halvårsskiftet, vilka innebar höjd skatt på bensin- och dieseldrivna fordon och en bonus vid köp av nya fordon med lägre koldioxidutsläpp, till exempel elbilar. Detta kommer av allt att döma medföra en betydligt lägre ökningstakt efter halvårsskiftet, vilket också månadsstatistik över antalet nyregistrerade bilar fram till och med september visar. Totalt sett under perioden januari-oktober minskade antalet nyregistrerade bilar med 2,6 procent jämfört med motsvarande period året innan. Även en ökning av den stora konsumtionsposten "bostad" bidrog till att hålla uppe hushållens konsumtion, sannolikt drivet av de stigande elpriserna.

I Branschbarometern spår klubbarna i handeln en ökning av både försäljning och orderingång det kommande halvåret och sammantaget är förväntningarna ungefär på samma nivå som i våras. Det sammantagna stämningssläget bland alla klubbar på företag vars produktion främst riktar sig till konsumentmarknaden är dock något nedskruvat jämfört med i våras och även jämfört med undersökningen förra hösten.

Under prognosperioden väntas en fortsatt snabb befolkningstillväxt på nästan 100 000 personer per år, ökat antal sysselsatta samt fortsatt låga (om än stigande) räntor. En osäkerhetsfaktor för utvecklingen av hushållens konsumtion är situationen på bostadsmarknaden. Bostadspriserna sjönk under hösten 2017. Det i kombination med utökade amorteringskrav kan göra att hushållen blir mer försiktiga rörande sin konsumtion och istället ökar sitt sparande. Det är möjligt att den minskade takten i detaljhandels försäljning som hittills kunnat ses under 2018 är ett tecken på det. Hushållens sparande har de senaste åren varit på historiskt set höga nivåer då det låga ränteläget möjliggjort ett ökat buffertsparande. När räntorna framöver höjs kommer hushållen sannolikt använda delar av detta buffertsparande till att finansiera stigande ränteutgifter, vilket då alltså bidrar till ökad konsumtion.

Sammantaget bedömer vi att hushållens konsumtion kommer att öka med knappt två procent per år under 2018 och 2019. Vi spår en dämpning av konsumtionen per person, men det kompenseras till stor del av en fortsatt stor ökning av både befolkningen och antalet sysselsatta.

Offentlig konsumtion

Den offentliga konsumtionen var under 2017 oförändrad jämfört med året innan. Det innebar en kraftig inbromsning jämfört med 2016 då ökningen var 3,6 procent och 2015 (2,4 procent). De höga ökningstalen under 2015 och 2016 förklaras till stor del av ökade kostnader kopplade till det stora antal asylsökande som kom till Sverige under 2014 och 2015. Under 2017 var dessa kostnader betydligt lägre vilket förklarar att den totala offentliga konsumtionen inte ökade alls.

Under 2018 och 2019 fortsätter kostnaderna för asylmottagandet att vara på ungefär samma nivå som under 2017 och den offentliga konsumtionen som helhet väntas öka enligt långsiktigt mer normala nivåer än de senaste årens tvära kast.

Vilka budgetsatsningar som görs inför 2019 är ett osäkert kort med tanke på den parlamentariska situationen efter höstens riksdagsval och den pågående regeringsbildningen. Den demografiska utvecklingen med en växande befolkning verkar dock i sig i riktning mot ökad offentlig konsumtion i och med ett ökat behov av till exempel förskolor, skolor och vårdplatser. Vi bedömer att den offentliga konsumtionen kommer öka med cirka en procent både 2018 och 2019, där den kommunala sektorn har en något högre ökningstakt och den statliga en något lägre.

Tabell 5 Unionens prognos över konsumtionen, procentuell förändring jämfört med föregående år

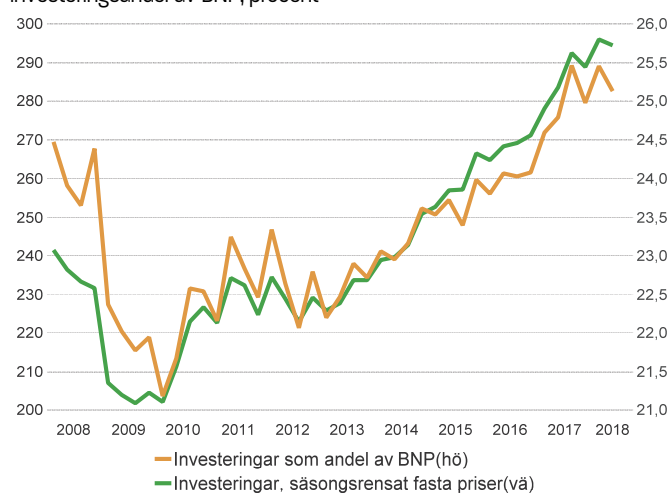
	2017	2018	2019
Hushållens konsumtion	2,2	1,8	1,9
Offentlig konsumtion	0,0	1,1	1,0

Källa: SCB och egna bedömningar

Investeringar

De senaste årens boom i bostadsbyggande kombinerat med högkonjunktur har lett till en kraftig uppgång i investeringarna. De fasta bruttoinvesteringarna ligger sedan 2017 på en betydligt högre nivå än vid konjunkturtoppen innan finanskrisen, både räknat i fasta priser och som andel av BNP. De ligger också på en mycket hög nivå jämfört med övriga EU-länder. Tillväxten i investeringarna mattades dock av något under andra halvan av 2017. Den trenden fortsatte under första halvåret 2018, även om investeringarna fortfarande växte räknat i fasta priser.

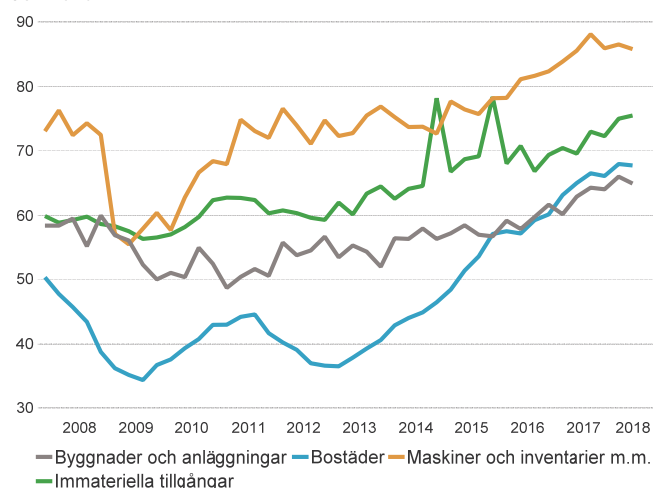
Diagram 14 Investeringarnas utveckling i fasta priser, miljarder kronor och investeringsandel av BNP, procent

Källa: Macrobond

Uppgången i investeringarna har varit bred och drivits av flera olika tillgångsslag. Den starkaste motorn har varit bostadsinvesteringarna, som i fasta priser nästan fördubblats sedan 2013. Det har gjort att bostadsinvesteringarnas andel av de totala investeringarna ökat från 16 procent i början på 2013 till 23 procent i år. Det är också framför allt bostadsinvesteringarna som har drivit att investeringarna som andel av BNP har ökat de senaste åren.

Diagram 15 Investeringar fördelat på investeringsslag, fasta priser, miljarder kronor

Källa: Macrobond

I spåren av högkonjunkturen har investeringar i maskiner och inventarier ökat. Även investeringar i annat byggande än bostäder (byggnader och anläggningar) och investeringar i immateriella tillgångar har stigit räknat i fasta priser. Under första kvartalet 2018 fortsatte bostadsinvesteringarna att öka något, för att under det andra kvartalet plana ut.

Kapacitetsutnyttjandet inom tillverkningsindustrin har sedan början på 2017 varit över nittio procent. Det är i sig en hög nivå och inom vissa delbranscher har det varit ännu högre. Både fordons- och stålindustrin hade under första kvartalet 2018 ett kapacitetsutnyttjande på 95 procent.

Detta tyder på behov av investeringar i utökad kapacitet. Industrins investeringar har också ökat snabbt den senaste tiden. Investeringarna som andel av förädlingsvärdet har stigit tydligt, från runt 25 procent vid halvårsskiftet 2017 till runt 30 procent under andra kvartalet 2018. Det är en ur ett historiskt perspektiv hög nivå och leder sannolikt till ökad kapacitet framöver.

Samtidigt anser Unionens industrklubbar att investeringstakten kommer att öka det kommande halvåret jämfört med det föregående. Vår bedömning är därför att tillväxten i industrins investeringar kommer ligga på en hög nivå även under andra halvan av 2018, men succesivt mattas av under nästa år. Något som också talar för en avmattning framöver är svårigheterna att rekrytera rätt kompetens, som utgör en hämmande faktor för fortsatt expansion av produktionen i Sverige.

Det finns dock tecken på att tjänstesektorns investeringar kommer ta fart under nästa år. Branschbarometern visar att stämningssläget inom tjänstesektorn har stärkts jämfört med i våras. Delbranscherna transport och logistik samt detaljhandeln spår kraftigt ökade investeringar det kommande halvåret, sannolikt en effekt av de strukturförändringar som sker i dessa branscher och ökade behov av investeringar kopplat till det.

Sammantaget gör vi bedömningen att investeringarna i näringslivet (exklusive bostäder) kan väntas öka starkt i år och i en något långsammare takt nästa år.

Tillväxttakten i de offentliga investeringarna var relativt hög både 2016 och 2017, mycket drivet av stigande kommunala investeringar. Kommunernas investeringsbehov är stora, som en följd av befolkningstillväxt och att många byggnader och anläggningar börjar bli gamla. Kommunernas investeringar har fortsatt att öka stadigt under 2018. Den höga nivån bidrar dock till att ökningstakten i kommunernas investeringar sannolikt dämpas något nästa år.

De statliga investeringarna har haft en svagare tillväxt under 2018, men kan väntas ta fart igen under 2019, som ett resultat av stora infrastruktursatsningar och köp av försvarsmateriel. Den sammantagna bilden blir att de offentliga investeringarna fortsätter att öka i god takt 2018 och 2019, men något långsammare än de senaste åren.

Den viktigaste parametern för investeringsutvecklingen framöver blir vad som händer med bostadsinvesteringarna. Hösten 2017 sjönk bostadspriserna. Sedan dess har priserna i stort legat still och ett avvaktande stämningssläge har präglat bostadsmarknaden. Bostadspriserna har sjunkit mest i Stockholmsregionen, både för bostadsrätter och för småhus. Det är också framför allt där som bostadsinvesteringarna väntas minska kraftigt. Antalet påbörjade lägenheter och småhus sjönk även rejält under första halvåret 2018 just i Storstockholm. I Göteborg däremot fortsatte antalet påbörjade bostäder att öka.

En tidig indikator över bostadsinvesteringarna framöver är de beviljade byggloven. Det har skett en kraftig nedgång från och med tredje kvartalet 2017 i hur stora boendeytor som har beviljats bygglov. Nedgången har framför allt drivits av Stockholms län och de angränsande länen Uppsala och Södermanland. I Västra Götalands län har de beviljade byggloven planat ut, vilket tyder på att bostadsbyggandet inte kommer fortsätta att öka där. I Skåne, samt i flera andra län, har det skett en viss nedgång i de beviljade byggloven men inte alls lika mycket som i Stockholmsområdet. Med andra ord verkar byggandet inte minska lika mycket i övriga landet som i Stockholm.

Att byggvolymerna ser ut att minska mest just i Stockholmsregionen bör ses i ljuset av att byggtakten där har varit mycket hög de senaste åren. Under första halvan av 2017 återfanns hälften av alla påbörjade lägenheter i hela landet i just Storstockholm. Det är många av dessa som nu kommer ut på marknaden. I kombination med det ändrade stämningssläget har det lett till ett växande utbud av osåld nyproduktion under 2018. Byggbolagen har nu börjat sänka priserna och erbjuder olika lockbeten för att få beståndet sålt.

Det är också i Stockholm som Finansinspektionens förstärkta amorteringskrav har slagit hårdast mot hushållens köpvilja gällande bostäder, eftersom kravet framför allt höjer månadskostnaden för dyra objekt. En annan faktor som påverkar bostadsköparna negativt framöver är att räntekostnaden för hushållens bostadslån sakta kan väntas öka, i takt med att Riksbanken påbörjar sina räntehöjningar och bankernas upplåningskostnader stiger.

Grundscenariot för i år och nästa år är att bostadspriserna fortsätter att stabiliseras och så småningom börja öka igen. Det stora utbudet av osåld nyproduktion i kombination med kreditrestriktionerna gör dock att det fortfarande finns viss risk för ytterligare prisfall, särskilt i Stockholmsregionen. Det skulle

i så fall ytterligare förstärka investeringsnedgången i bostäder utöver vad som ligger i vår prognos. Det som talar för att priserna kommer fortsätta vara stabila – eller stiga – är den i övrigt starka svenska ekonomin, hög sysselsättning och inflyttning till storstäderna. Priserna har på flera håll i landet också börjat röra sig uppåt igen.

Investeringarna i ombyggnation av bostäder, till exempel renoveringar av miljonprogramsområden, ökade kraftigt under 2017. Som jämförelse var dessa investeringar ungefär hälften så stora som investeringarna i nybyggnation. Ombyggnationsinvesteringarna har fortsatt att öka under 2018, men i något långsammare takt än förra året. Till skillnad från nybyggnation väntas investeringarna i ombyggnationer inte vända nedåt, utan istället fortsätta att öka något både i år och nästa år. De kan därför i viss, men begränsad, mån dämpa investeringsfallet i bostadsbyggandet.

Bostadsbyggandet fortsatte att öka under första halvan av 2018, men förväntas minska tydligt under årets andra halva. Det gör att bostadsinvesteringarna sammantaget sannolikt backar något under 2018 jämfört med rekordåret 2017, och fortsätter ner ytterligare under nästa år. Givet att priserna inte vänder nedåt igen tror vi att bostadsinvesteringarna sammantaget minskar med cirka två procent i år och med drygt tio procent under 2019. Nybyggnationsinvesteringarna räknar vi faller med runt 15 procent nästa år, men fallet i totala bostadsbyggandet dämpas alltså av fortsatt god fart i ombyggnationsinvesteringarna.

En faktor att ha i åtanke gällande den större investeringsbilden är att byggsektorn är svensk industris viktigaste hemmamarknad. Minskad aktivitet i byggsektorn leder till sämre försäljning för vissa typer av industriföretag, och därmed ett mindre investeringsbehov även inom industrin.

Sammantaget blir bilden att de fasta bruttoinvesteringarna ökar med runt fyra procent i år och med en halv procent under 2019. Det är en viss omviktning jämfört med vårens prognos, då vi trodde på något högre investeringar i år och på stillastående investeringsvolym nästa år.

Tabell 6 Prognos över investeringar, procent

	2017	2018	2019
Fasta bruttoinvesteringar	6,1	4,0	0,5
Lager, procent av BNP	0,1	0,2	0,1

Källa: SCB, Konjunkturinstitutet och egna bedömningar

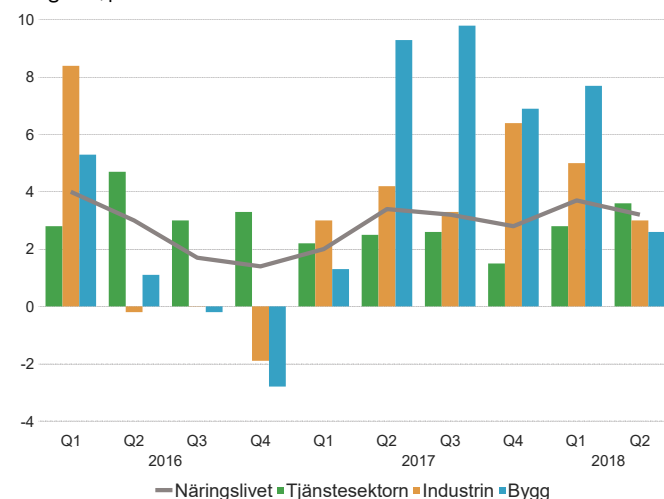
Produktion och produktivitet

Tillväxttakten för näringslivets produktion under första halvåret 2018 blev 3,5 procent. Det innebar en högre takt än under andra halvåret 2017 samt högre än sammantaget under hela 2017 (2,9 procent) respektive 2016 (2,5 procent).⁸

Produktionen i tjänstesektorn – näringslivets klart tyngsta sektor – växte upp under första halvåret 2018 och växte med 3,2 procent i årstakt. Utvecklingen kan ses i ljuset av att sektorns tillväxttakt under 2017 var den lägsta sedan 2012, tyngd av ett

svagt år för tjänsteexporten. Handeln – den största tjänstebranschen räknat i förädlingsvärde – bidrog starkt till tjänstesektorns tillväxt. Branschen växte med 4,5 procent under första halvåret. Inte minst personbilsförsäljningens spurt inför skatteförändringarna vid halvårsskiftet (se vidare i konsumtionsavsnittet) hade en del i den starka utvecklingen för handeln, som innebar en rejäl uppväxling för branschen jämfört med helåret 2017.

Diagram 16 Produktionstillväxt i årstakt, per sektor, fasta priser, kalender-korrigerad, procent

Källa: Macrobond

Även it och kommunikation tillhör de branscher som lyft sektorn hittills i år, branschen har växt med cirka 6,5 procent. Transport och magasinering är den av de större tjänstebranscherna som växte långsammast under första halvåret, men svagast utveckling sett till alla tjänstebranscher har hotell och restaurang haft. Efter en lång räkka år med stark tillväxt hade branschen nolltillväxt under 2017, och under de första sex månaderna 2018 har den krympt med cirka 0,5 procent.

Industrin växte med fyra procent under första halvåret 2018. Det låg i linje med tillväxten i sektorn under 2017 som helhet, men de båda första kvartalet 2018 har ändå inneburit en gradvis inbromsning jämfört med den lokala tillväxttoppen på över sex procent som inföll under fjärde kvartalet 2017. Motorfordon och maskinindustrin – vilka tillsammans står för cirka 30 procent av industrins sammanlagda förädlingsvärde – är de två industribranscher som växt snabbast under första halvåret i år, med tolv respektive tio procent. Motorfordonsbranschen har under de sex senaste kvartalen haft en genomsnittlig tillväxttakt på tolv procent i årstakt, den högsta tillväxttakten under den perioden av alla industribranscher. Stål och metall, även den en av sektorns tyngsta branscher, växte med knappt fyra procent under första halvåret. Sämst utveckling under samma period hade tele- och elektroindustrin, som backade med cirka åtta procent.

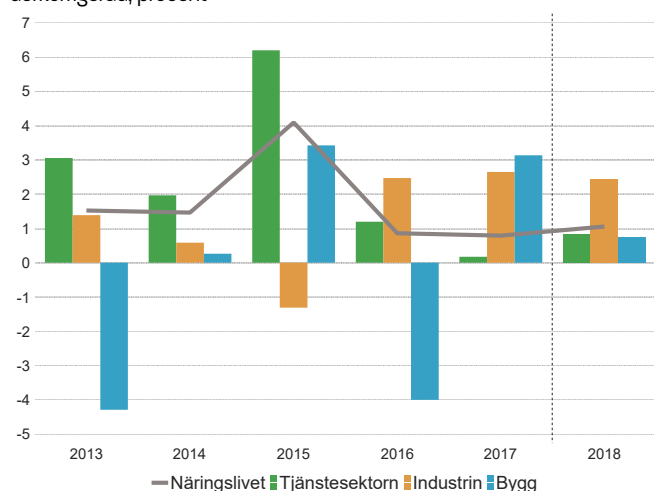
Av de tre större sektorerna i näringslivet har byggsektorn haft den högsta tillväxttakten under första halvåret i år, drygt fem procent. Detta innebar visserligen en starkare utveckling än

⁸ Gällande näringslivets produktion har relativt kraftiga nedrevideringar skett sedan vårens prognos, med 0,6 procentenheter för 2016

förväntat, men trots detta är tendensen tydlig – sektorn bromsar in. Tillväxten på 2,6 procent under andra kvartalet i år kan jämföras med kvartal två och tre under 2017 då tillväxten låg på nio-tio procent, samt med de två därpå följande kvartalen då tillväxttakten i genomsnitt var 7 procent.

Vår prognos är att produktionen i näringslivet växer med 3,0 procent 2018 och med 1,9 procent 2019. Prognosprofilen är att en ökande del av tillväxten i näringslivet kommer från tjänstesektorn, samtidigt som byggsektorn under 2019 väntas krympa. Byggsektorns negativa utveckling ger även ringar på vattnet i industrin, eftersom bygg är den del i ekonomin utanför industrin själv som genom sin efterfrågan skapar flest industrijobb i Sverige.⁹ Minskande efterfrågan från den inhemska byggsektorn och något svagare utveckling på svenska exportmarknader gör att industrins tillväxttakt bromsar in under prognosperioden.

Diagram 17¹⁰ Produktivitetstillväxt i årstakt, per sektor, fasta priser, kalenderkorrigerad, procent

Källa: Macrobond

Med de sedan i våras reviderade utfallen kan noteras att näringslivets produktivitetstillväxt låg under en procent både 2016 och 2017. Under första halvåret 2018 växte näringslivets produktivitet med 1,1 procent, vilket därmed innebar en svag uppväxling jämfört med 2017. En förbättring från låg nivå inom tjänstesektorn var den bakomliggande förklaringen. Industrins produktivitetstillväxt har under 2016-2018 i genomsnitt legat på cirka 2,5 procent. Bortsett från extremvärdena åren 2010-11 utgör detta därmed den längsta perioden av ihållande produktivitetstillväxt på den nivån i industrin sedan åren före finanskrisens utbrott.

Vår bedömning är att produktivitetstillväxten i näringslivet i stort sett rör sig sidledes under prognosperioden och blir 1,0 procent 2018 och 0,8 procent under 2019.

⁹ Detta beräknas genom så kallad input/output-analys, data hämtas från SCB. Cirka fem procent av jobben inom svensk industri beror av slutlig efterfrågan på byggprodukter, vilket gör bygg till den i särklass viktigaste sektorn/branschen utanför industrin för skapandet av industrijobb.

Tabell 7 Unionens prognos över produktion och produktivitet, förändring jämfört med föregående år, procent

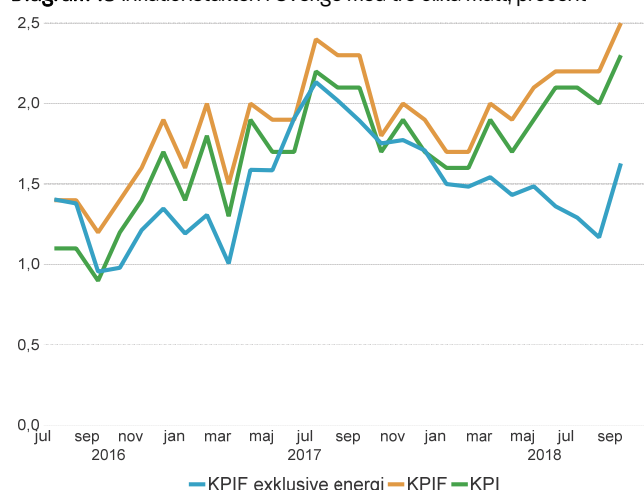
	2017	2018	2019
Produktion, näringslivet	2,9	3,0	1,9
-Tjänstesektorn	2,2	3,0	2,3
-Industrin	4,2	3,5	3,0
-Bygg	6,8	3,8	-3,0
Produktivitet, näringslivet	0,8	1,0	0,8
-Tjänstesektorn	0,2	1,0	0,9
-Industrin	2,7	2,3	2,5
-Bygg	3,1	0,6	-3,0

Källa: Macrobond och egna bedömningar

Prisutveckling

Inflationen har i snart ett och ett halvt års tid legat runt två procent. Hittills i år har inflationen mätt som KPI i genomsnitt ökat med 1,9 procent och mätt som KPIF (där effekten av ränteförändringar räknas bort) ökat med 2,0 procent. Utvecklingen skiljer sig dock för olika produktkategorier. Under året har energipriserna ökat snabbt medan andra priser har ökat i betydligt långsammare takt. Om energipriserna räknas bort har inflationstakten hittills i år varit 1,4 procent, ungefär på samma nivå som gällde innan inflationsuppgången första halvåret 2017. Det senaste utfallet i statistiken visade en markant, och oväntat stor, ökning av inflationstakten. Det förklaras, utöver av fortsatt höga energipriser, bland annat också av en stor ökning av livsmedelspriserna.

Diagram 18 Inflationstakten i Sverige med tre olika mått, procent

Källa: Macrobond

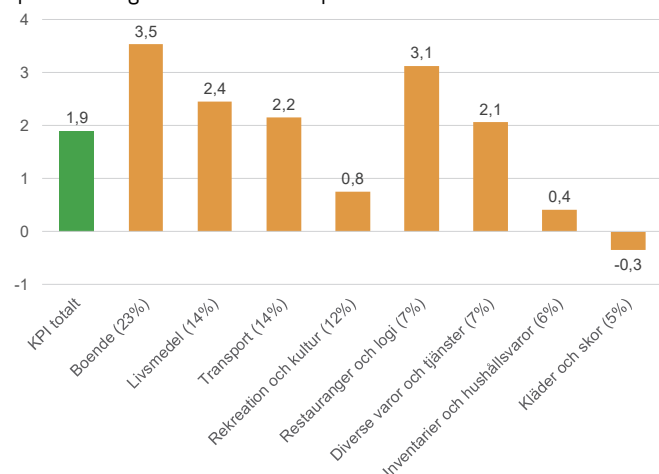
De ökade energipriserna, som alltså påverkat inflationen mycket under 2018, beror på två saker. Dels att världsmarknadspotentialen på olja ökat vilket slår igenom i ökade drivmedelspriser till fordon (återfinns i kategorin Transport i diagram 19 nedan). Dels att elpriserna i Sverige (i kategorin Boende) ökat

¹⁰ Diagram 17 påverkas av att Ericsson mellan år 2014-15 bytte sektorstillhörighet i statistiken, från industrin till tjänstesektorn. 2018 visar utfall för första halvåret 2018.

förklarat av att den varma och torra sommaren lett till låga nivåer i vattenmagasinen med låg produktion från vattenkraften som följd. Både el- och drivmedelspriserna har hittills i år ökat med cirka tio procent jämfört med motsvarande period föregående år.

Även andra priser har ökat med mer än två procent under 2018, till exempel livsmedel samt hotell och restauranger. Samtidigt har några produktkategorier haft en betydligt svagare prisutveckling, det gäller framförallt kläder och olika typer av hushållsartiklar.

Diagram 19 Inflationstakt jan-sep 2018, per produktkategori, procent, respektive kategoris vikt av KPI inom parentes

Källa: SCB

Inflationsförväntningarna har under 2018 legat stabilt på omkring två procent, det gäller förväntningarna både på ett, två och fem års sikt. Detta visar att penningmarknadens aktörer och arbetsmarknadens parter har förtroende för att Riksbanken ska lyckas hålla inflationen kring målet på två procent.

Enligt Branschbarometern väntar sig klubbarna att priserna på företagens egna produkter kommer att kunna öka i god takt det kommande halvåret, även om förväntningarna skruvats ned något sedan i våras. Högst förväntningar om prisökningar finns i basindustrin, partihandeln, bygg samt bland övriga företagstjänster. I fordonsindustrin ser man inte några prisförändringar framöver medan klubbarna i it och telekom spår sjunkande priser. Sammantaget har klubbarna på företag vars produktion främst riktar sig till hemmamarknaden högre, och sedan i våras mer uppskruvade, förväntningar på prisökningar än klubbarna på företag vars produktion främst går på export.

Den svenska kronan försvagades under inledningen av 2018 och har under sommaren och hösten fluktuerat på en nivå som totalt sett är cirka fem procent svagare än vid årsskiftet, vilket har drivit upp priserna på importerade varor.

Gällande inflationsutvecklingen under resten av prognosperioden finns det flera faktorer som påverkar utfallet i olika riktning. Det fortsatt goda konjunkturläget, understött av den expansiva penningpolitiken, gör att företagens möjligheter att öka priserna i grunden är goda i stora delar av ekonomin. Ökad global konkurrens och konsumenters utökade möjligheter till prisjämförelser har dock på en strukturell nivå en dämpande effekt på prishöjningarna inom vissa branscher.

Energipriserna kommer sannolikt inte dra upp inflationen under 2019 så som de gjort 2018. Oljepriset kan förvisso fortsätta att stiga men förmodligen inte i samma takt som det senaste året. De svenska elpriserna väntas vara fortsatt höga fram till att vattennivåerna åter har fyllts på, vilket kan dröja ända till i vår, för att sedan vara lägre än de varit under 2018.

Växelkursen antas inte försvagas ytterligare utan kan istället stärkas något i takt med att Riksbanken börjar höja räntan. Detta skulle verka dämpande för inflationsutvecklingen.

Sammantaget bedömer vi att inflationen kommer fortsätta att röra sig runt två procent under prognosperioden, men inte ta mer fart än så. KPI kommer, på grund av Riksbankens förmodade räntehöjningar, att öka mer än KPIF under 2019.

Även inflationen i euroområdet har börjat stiga men har ännu inte nått upp till två procent och ECB fortsätter att avvakta med räntehöjningar.

Riksbanksdirektionen har tidigare tydligt deklarerat att den inte vill inleda räntehöjningar innan ECB signalerat att de ska göra detsamma. Tongångarna har nu ändrats till att den mer gynnsamma ekonomiska utvecklingen i Sverige motiverar att höjningar kan inledas även om ECB fortsätter att avvakta. Direktionen har också blivit mer tydliga med att tidpunkten för nästa höjning kommer vid något av de två nästkommande mötena i december respektive februari, med det senare som huvudscenari. Det senaste, oväntat höga, inflationsutfallet har dock ökat sannolikheten för att höjningen sker redan i december.

Tabell 8 Unionens prognos över inflation och reporänta, procent

	2017	2018	2019
KPI, årsgenomsnitt	1,8	2,0	2,3
KPIF, årsgenomsnitt	2,0	2,1	1,9
Reporänta vid årets slut	-0,50	-0,25	0,0

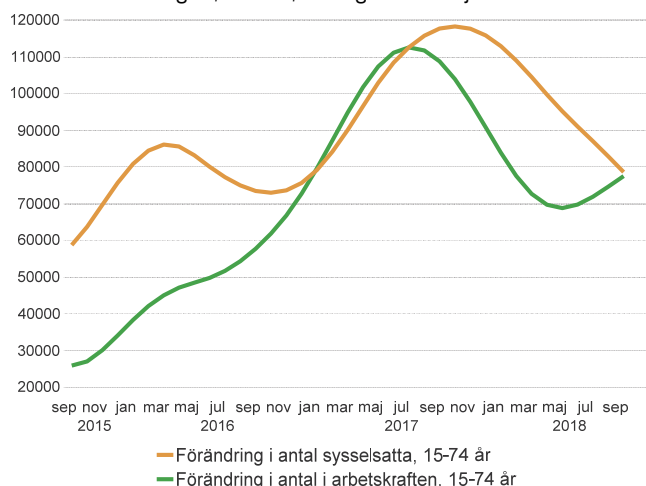
Källa: SCB och egna bedömningar

Arbetsmarknad

Den svenska arbetsmarknaden utvecklades starkt under 2017 och början på 2018. Jobbtillväxten toppade i oktober 2017, då antalet sysselsatta var 117 000 fler än motsvarande månad året innan. Ökningstakten i sysselsättningen har därefter sjunkit och i september var jobbtillväxten cirka 79 000 på årsbasis.

Den starka sysselsättningsutvecklingen har sammanfallit med ett ökat arbetskraftsutbud. Detta förklaras främst av att antalet beviljade uppehållstillstånd ökade snabbt efter 2015 och många av dem som tillkommit i arbetskraften har därför särskilt svag anknytning till arbetsmarknaden. Ökningen av arbetskraften mattades av från mitten på 2017, vilket bidrog till att arbetslösheten kunde sjunka. De senaste månaderna har dock antalet personer som räknas in i arbetskraften åter börjat öka snabbare igen. I kombination med en svagare jobbtillväxt har det lett till att arbetslösheten, efter att i maj ha bottnat på 6,3 procent, åter vänt upp och i september var 6,5 procent.

Diagram 20 Förändring i antal sysselsatta och antal i arbetskraften jmf samma månad föreg. år, 15-74 år, säsong- och trendjusterad

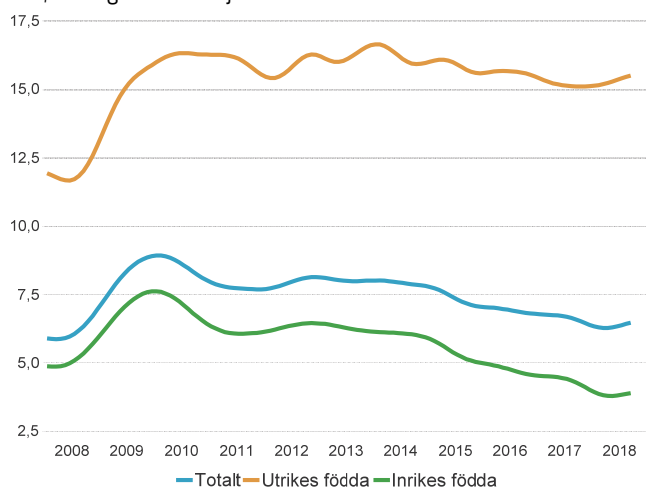

Källa: Macrobond

Uppgången drivs av något ökad arbetslöshet bland utrikes födda. Arbetslösheten för den här gruppen har stigit med ungefär en halv procentenhet sedan början på 2018. Det stärker ytterligare bilden av att det främst är fler nyanlända som nu kommer in på arbetsmarknaden som påverkar arbetslöshets-siffrorna negativt.

Arbetslösheten för inrikes födda ligger i stort sett still. Den ser ut att ha bottnat på strax under fyra procent under våren och därefter bara ökat med en tiondel. I åldersspannet 20 till 64 år, där skolgång inte är med, ligger arbetslösheten för inrikes födda ännu lägre, på tre procent. Det innebär att arbetslösheten för inrikes födda sannolikt inte kan sjunka mycket lägre, eftersom det alltid finns viss kortare arbetslöshet. Det innebär att den arbetskraftsreserv som finns kvar i praktiken i mycket stor utsträckning utgörs av utrikes födda.

Diagram 21 Arbetslösheten, totalt samt för inrikes och utrikes födda, procent, säsong- och trendjusterat

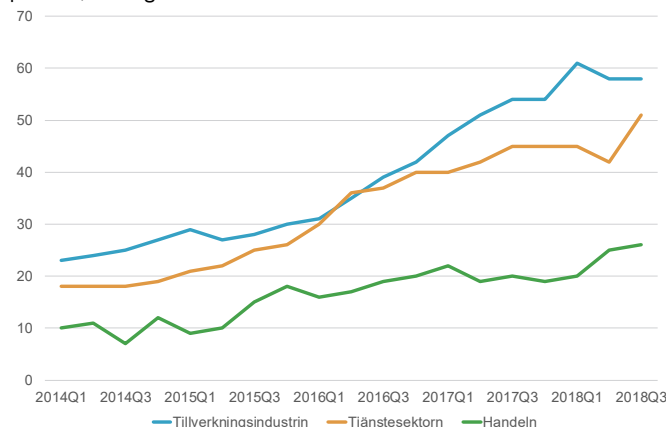

Källa: Macrobond

Samtidigt som det finns många arbetslösa personer så finns det också många lediga jobb som inte kan tillsättas. En stor andel av de arbetslösa har en svag utbildningsbakgrund och matchar därför ofta inte företagens behov. Andelen företag som anger att de har brist på arbetskraft har ökat under en längre tid, men verkar under 2018 ha planat ut på en hög nivå. Tillverknings-

industrin ligger i topp- här är det svårast att hitta den kompetens som företagen behöver. Industriföretagen upplever framför allt en stor och ökande brist på tekniska tjänstemän, men anger också att det blir allt svårare att hitta kvalificerade arbetare. Inom tjänstesektorn har arbetskraftsbristen, efter att tidigare i år ha planat ut, åter börjat öka.

Diagram 22 Kls barometer, andel företag som har brist på arbetskraft, procent, säsongrensat

Källa: Konjunkturinstitutet

Bakom siffrorna döljer sig dock väldigt olika utveckling i olika tjänstebranscher. Inom it-branschen har bristtalen stigit under 2018 och ligger på över 80 procent, vilket är en rekordnivå för branschen. Även för de tekniska konsulterna är bristtalen höga, men de har gått ner något den senaste tiden.

Arbetskraftsbristen har lett till ökande antal vakanser, tjänster som inte går att tillsätta. Ökningen har framför allt skett i storstadsregionerna. Vakanserna är särskilt många inom it- och telekombranschen.

Industrin bidrog 2017 för första gången sedan 2011 positivt till jobbtillväxten och branschen väntas fortsätta att öka antalet anställda framför allt under 2018, men jobbtillväxten bromsar in tydligt under 2019 och hämmas av kompetensbristen.

Under 2017 stod byggsektorn för cirka 20 procent av jobbtillväxten. Bostadsbyggandet väntas minska framöver, men den goda konjunkturen i övrigt gör att arbetskraften som frigörs från dessa verksamheter i stor utsträckning kan sugas upp av företag som bygger till exempel fabriker, kommunala fastigheter och infrastruktur. Sammantaget blir bilden att jobbtillväxten inom byggsektorn kommer mattas av under slutet på 2018 och 2019, vilket bidrar till att jobbtillväxten totalt sett dämpas framöver.

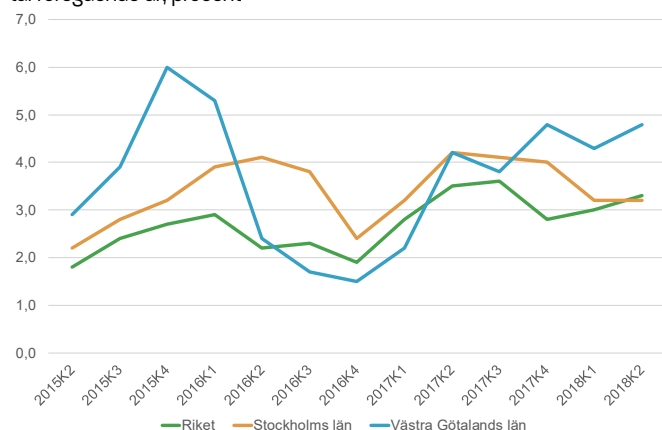
De senaste åren är det framför allt tjänstesektorn som har varit den stora jobbmotorn på svensk arbetsmarknad. Tjänsteyrket växer i stor utsträckning fram i storstadsregionerna, där arbetskraftsbristen nu är skriande. Jobben inom tjänstesektorn kommer fortsätta att bli fler under 2018 och 2019, men i något långsammare takt än innan. Svårigheterna att hitta personer att anställa lägger en tydlig hämsko på sysselsättningsutvecklingen

Unionens fackklubbar ger i Branschbarometern positiva indikationer när det gäller jobbtillväxten för tjänstemännen det kommande halvåret. Anställningsplanerna har reviderats upp jämfört med svaren i våras. Uppgången finns framför allt inom

bygg- och tjänstesektorerna. Den delbransch där sysselsättningen bland tjänstemännen förväntas öka allra mest är teknikkonsulterna. Uppenbarligen ser företagen här en fortsatt stark efterfrågan. Inom telekomföretagen spådde klubbarna i våras en nedgång i antalet anställda tjänstemän, som nu har bytts mot en förväntan om att antalet anställda tjänstemän kommer att öka framöver.

Däremot ser industrin inte ut att bidra till jobbtillväxten för tjänstemännens del det kommande halvåret. Det beror till stor del på att klubbarna inom fordonsindustrin nu svarar att deras företag inte planerar att utöka antalet tjänstemän, vilket är ett tydligt trendbrott. Det ska dock ses mot bakgrund av att antalet anställda har ökat kraftigt i denna delbransch under en längre tid.

Diagram 23 Anställda i privat sektor, förändring jämfört med samma kvartal föregående år, procent

Källa: SCB

Ur ett regionalt perspektiv har Stockholm överlag haft en snabbare jobbtillväxt än riket i genomsnitt under de senaste åren. I Västra Götalands län fick jobbtillväxten en rejäl skjuts under 2017 och första halvåret 2018, medan jobbtillväxten däremot saktade in något i Stockholmsregionen under samma period.

Efter några mycket starka år väntas sysselsättningstillväxten i fordonsindustrin mattas av framöver. Det gör också att jobbtillväxten i Västra Götaland inte kommer bli riktigt lika stor som under det gångna året. Men så länge omvärldskonjunkturen är gynnsam för svensk industri lär arbetsmarknaden i Västra Götalandsregionen ändå ha en relativt stark utveckling.

Sammantaget väntas en fortsatt god sysselsättningsökning på den svenska arbetsmarknaden, även om ökningstakten fortsätter att mattas av under resten av 2018 och 2019. För helåret 2018 bedömer vi att ökningen blir 85 000 personer för att under 2019 sjunka till en genomsnittlig ökning på cirka 70 000 personer.

Hur arbetslösheten utvecklas framöver styrs även av inflödet till arbetsmarknaden. Särskilt viktigt är inflödet av personer tillhörande det som brukar betraktas som svaga grupper, dit bland annat utomeuropeiskt födda räknas. Antalet personer som fick uppehållstillstånd av asylskäl låg 2017 på drygt 35 000 personer. Migrationsverket spår att antalet sjunker till att både i år och nästa år blir ungefär hälften så många. Anhöriginvandringen kan antas minska mer långsamt, men sammantaget bör

ändå inflödet av svagare grupper på arbetsmarknaden succesivt bli mindre.

Sammantaget väntas alltså både jobbtillväxt och inflödet till arbetsmarknaden avta framöver. Vi bedömer att arbetslösheten under 2018 sjunker till i genomsnitt 6,4 procent för att sedan stiga något till 6,6 procent 2019, vilket är en viss upprevidering jämfört med i våras.

Tabell 9 Sammanfattning av Unionens arbetsmarknadsprognos

	2017	2018	2019
Sysselsatta, 15–74 år, procentuell förändring	2,3	1,7	1,2
Arbetslöshet, 15–74 år, procent	6,7	6,4	6,6

Källa: SCB och egna bedömningar

Fordonsindustrin – jobb- och innovationsmotor för Sverige

I denna upplaga av Unionens konjunkturprognos djupdyker vi i svensk fordonsindustris utveckling de senaste tio åren, vad som ligger i korten inför framtiden och hur det påverkar tjänstemannajobben.

Fordonsindustrins betydelse för sysselsättningen

Fordonsindustrin har lång tradition i Sverige. Kunskap och färdigheter har ackumulerats över årtionden av framgångsrik fordonstillverkning och utveckling. Sverige är ett av få länder i världen som fortfarande har hela kedjan inom landet, från koncept till färdigt fordon.

Branschen består i huvudsak av ett fåtal större fordonskoncerner och ett stort antal underleverantörsföretag av varierande storlek. De företag som enligt SCB klassas som fordonsindustri (SNI 29) hade 2016 totalt cirka 70 000 anställda i Sverige, vilket motsvarade cirka 13 procent av alla industrianställda. Det innebär att fordonsindustrin är en av de viktigaste industribranscherna i Sverige.

Samtidigt är det betydligt fler jobb än så som beror på fordonsindustrin. Det handlar framför allt om jobb hos olika typer av underleverantörer som inte själva tillhör fordonsindustrin samt företag som levererar olika typer av tjänster till fordonsföretagen. Dessa jobb fångas inte in i SCB-statistiken ovan, men går att skapa en bild av på andra sätt, vilket vi gör längre fram.

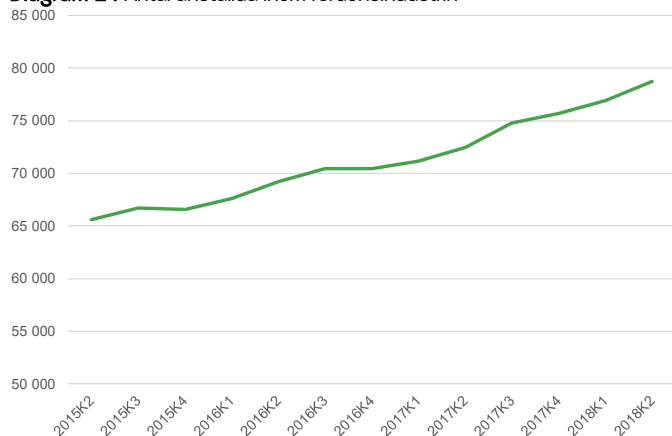
Den globala finanskrisen, som inleddes 2008, innebar ett hårt slag för den svenska fordonsindustrin och svensk tillverkningsindustri i stort. Efterfrågan på olika typer av investeringsvaror dök snabbt och osäkerheten om framtiden var stor. I spåren av den efterföljande globala lågkonjunkturen fick fordonsindustrin anpassa kostymen och dra ner produktionen kraftigt.

Krisen ledde också till fortsatt renodling av framför allt de stora fordonsföretagens verksamheter och att mer köps in utifrån, vilket bidragit till färre anställda. Användningen av bemanningsföretag och konsulter har ökat (mer om det längre fram). Teknikutveckling och effektiviseringar har också lett till att färre anställda kunnat producera mer och minskad sysselsättning givet samma försäljningsvolym.

Antalet anställda i fordonsindustriföretagen sjönk snabbt 2008 och 2009. Därefter följde ett antal år med en gradvis nedgång, framför allt driven av färre anställda inom personbilsföretagen. Trenden med sjunkande antal anställda inom fordonsbranschen bröts dock 2014 och därefter har kurvan över antalet anställda pekat uppåt.

Sysselsättningsutvecklingen inom fordonsindustrin har stärkts ytterligare under 2017 och in i 2018. Enligt SCB:s kortperiodiska sysselsättningsstatistik har antalet anställda på tre år, från andra kvartalet 2015 till samma kvartal 2018, ökat med 20 procent, eller med cirka 13 000 anställda.

Diagram 24 Antal anställda inom fordonsindustrin

Källa: SCB, kortperiodisk sysselsättningsstatistik

Fordonsindustrin är den delbransch inom tillverkningsindustrin som har haft den allra starkaste utvecklingen av antalet sysselsatta. För övrig tillverkningsindustri har antalet sysselsatta under samma tidsperiod stått och stampat. Den enda delbransch utöver fordonsindustrin med tydligt positiv sysselsättningsutveckling under samma tidsperiod har varit metallvaruindustrin (SNI 25, industri för andra icke-metalliska mineraliska produkter).

Utvecklingen uppdelad på delbranscher

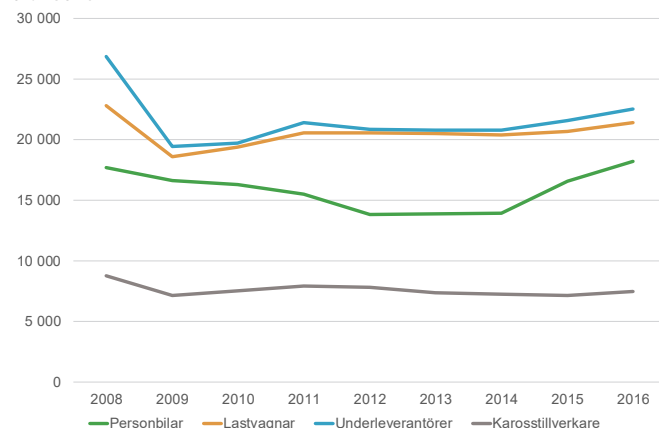
Fordonsföretagen delas av SCB in i tre grupper: fordonstillverkare, karosstillverkare och underleverantörsföretag. Fordonstillverkarna kan i sin tur delas upp på personbilar och lastvagnar/tunga fordon. I samband med finanskrisen skedde en nedgång i sysselsättningen i alla tre delbranscherna. Personalneddragningen mellan 2008 och 2009 var kraftigast hos underleverantörerna, och där har sysselsättningen därefter legat relativt stabilt.

Nedgången i personalstyrkan har däremot varit mest utdragen hos personbiltillverkarna. Nedgången återspeglar till en viss del konkursen av SAAB, men inte bara. På personbilssidan syns en tydligt positiv utveckling i antalet anställda sedan 2014, vilket har varit drivande för det ökade antalet anställda totalt sett inom fordonsindustriföretagen mellan 2014 och 2016.¹¹ I praktiken handlar det i stor utsträckning om den positiva utvecklingen för personbiltillverkaren Volvo Cars.

Det är också tydligt att företagsstrukturen skiljer sig åt mellan delbranscherna. På underleverantörssidan fanns det 2016 hela 600 olika företag som levererade delar till svensk och utländsk

fordonsindustri. 2015 hade hälften av alla underleverantörsföretag färre än 50 anställda. De små underleverantörsföretagen har också en större andel av sin försäljning i Sverige jämfört med de större, och är alltså mer beroende av den svenska marknaden. Fordonstillverkarna hade i snitt betydligt fler anställda och har ökat något i antal över tid, till drygt 180 fordonstillverkande företag 2016.

Diagram 25 Antal anställda i fordonsindustrin (SNI 29), uppdelat på delbranscher

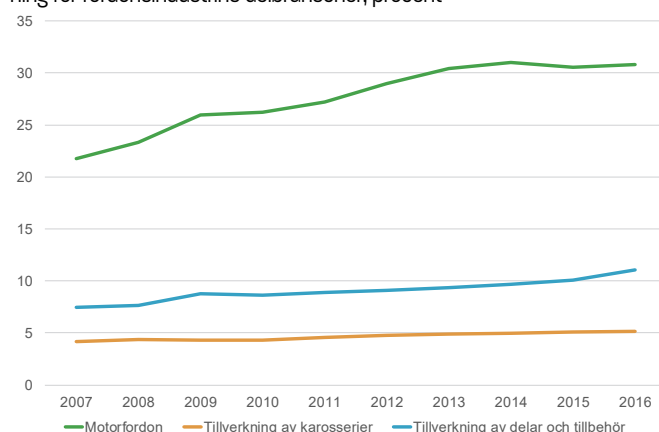

Källa: SCB

Fördelningen av andelen arbetare och tjänstemän i fordonsföretagen har varit relativt stabil från 2011 och framåt. Fordonstillverkarna har i snitt cirka 50 procent tjänstemän, vilket är en betydligt högre nivå än underleverantörerna, där andelen är cirka 30 procent. Skillnaden är inte överraskande eftersom fordonstillverkarna har fler som jobbar med produkt- och teknikutveckling, ofta är globala företag på ett helt annat sätt och har sina koncernhuvudkontor i Sverige.

Sedan 2009 har andelen anställda med mer än tre års högre utbildning ökat snabbare inom fordonsindustrin än i tillverkningsindustrin i stort och även snabbare än trenden i hela näringslivet. Allt fler av tjänstemännen inom fordonsindustrin har en längre högskoleutbildning.

Diagram 26 Andelen anställda med minst tre års eftergymnasial utbildning för fordonsindustrins delbranscher, procent

Källa: SCB

Det finns dock tydliga skillnader mellan delbranscherna inom fordonsindustrin. De högutbildade är fler bland fordonstillver-

¹¹ På delbranschnivå finns tyvärr inte statistik för åren därefter.

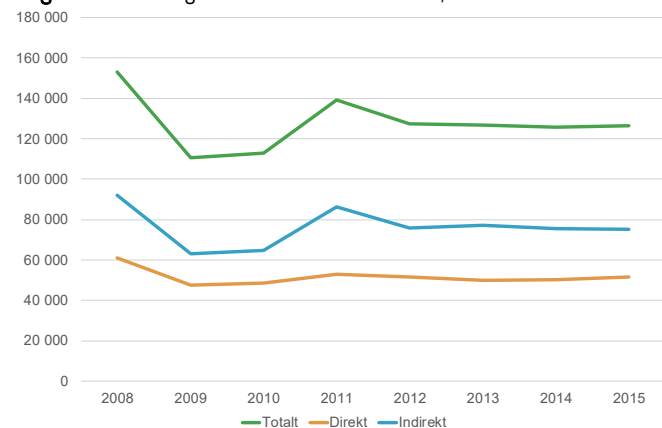
karna än bland underleverantörsföretagen och karosstillverkarna, och det är framför allt hos fordonstillverkarna som andelen har stigit. Där låg andelen anställda med en längre högskoleutbildning 2016 på 30 procent, vilket var betydligt över genomsnittet inom tillverkningsindustrin på runt 15 procent. Även i underleverantörsföretagen har andelen med längre högskoleutbildning ökat, men 2016 var den fortfarande en bra bit under genomsnittet för hela tillverkningsindustrin.

Direkt och indirekt sysselsättning

Ett sätt att uppskatta det totala antalet jobb som fordonsindustrin genererar är genom så kallad input-output analys.¹² Den visar hur många jobb som skapas i de verksamheter/företag som levererar in varor och tjänster till en viss bransch, den indirekta sysselsättningen, samt hur många direkt anställda som finns i branschen.¹³

Diagram 27 visar Unionens beräkningar av hur antalet direkt och indirekt sysselsatta inom fordonsindustrin har utvecklats mellan 2008 och 2015.¹⁴

Diagram 27 Antal sysselsatta i fordonsindustrin, direkt och indirekt

Källa: SCB och egna beräkningar

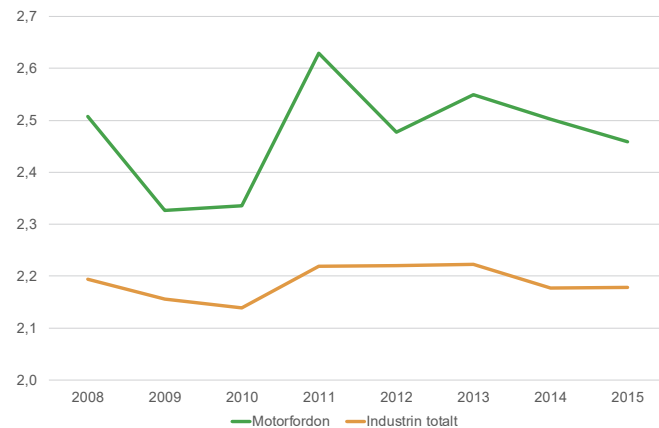
Det faktiska antalet jobb som genereras av slutlig efterfrågan på fordonsindustrins produkter låg enligt denna analysmetod 2015 på närmare 120 000, vilket alltså var mer än dubbelt så många som var direkt sysselsatta i fordonsföretagen.

Diagram 28 visar hur den så kallade sysselsättningsmultiplikatorn har utvecklats för fordonsindustrin och för industrin som helhet över tid. Med detta menas hur många arbetstillfällen som ett nytillkommet heltidsjobb inom en viss bransch genererar totalt sett inom ekonomin. Fordonsindustrins multiplikator ligger runt 2,5, vilket innebär att ett jobb i fordonsindustrin även genererar 1,5 fler jobb i ekonomin som helhet. Det är en något högre multiplikator än genomsnittet för industrin.

Den bransch där fordonsindustrin skapar flest jobb är inom handeln. Det gällde både 2008 och 2015. Det rör sig sannolikt om bilhandlare, reservdelsförsäljning och liknande samt parti-handelsföretag som levererar till fordonsindustrin. Analysen

visar även att det finns ett antal andra branscher som fordonsindustrin mellan 2008 och 2015 har ökat sina inköp från. Det handlar om köp från branscher som levererar olika kringtjänster, som säkerhet och bevakning, fastighetservice och kontorstjänster. Fordonsindustrin har också ökat sina köp av olika typer av bemannings- och konsulttjänster och skapar därmed fler jobb där än tidigare.

Diagram 28 Sysselsättningsmultiplikator för industrin sammantagen och för delbranschen fordonsindustrin

Källa: SCB och egna beräkningar

Det går ännu inte att beräkna den indirekta sysselsättningseffekten efter 2015, men det är rimligt att tro att multiplikatorn för fordonsindustrin ligger kvar runt 2,5 eller i varje fall inte har minskat nämnvärt. Det skulle i så fall innebära att jobbtillväxten som har genererats i fordonsindustrin de senaste tre åren, på 13 000 arbetstillfällen, har gett ytterligare runt 20 000 arbetstillfällen i andra branscher.

Ökningen av antalet anställda inom fordonsindustrin de senaste åren har skett parallellt med att produktionsvolymerna ökat kraftigt. I kombination med ökat förädlingsvärde innebär det att produktiviteten (fast förädlingsvärde i relation till arbetade timmar) inom fordonsindustrin har ökat kraftigt de senaste åren.

Fordonsindustrin är den industribransch som haft allra starkast produktivitet utveckling de senaste åren.¹⁵ Det innebär att fordonsindustrin är en viktig värdeskapare inom det svenska näringslivet och för Sverige. Bilden när det gäller produktivitet utvecklingen snedvrids dock något av att användningen av konsulter och bemanningsföretag har ökat sedan 2008 och de räknas inte med i de arbetade timmarna. Samtidigt är produktivitetsförbättringarna så stora att detta sannolikt inte förändrar den stora bilden. På senare år har också produktivitet utvecklingen inom fordonsföretagen dragits ner av problem med leveranser från underleverantörer samt flaskhalsar när efterfrågan har ökat snabbt.

¹² Input-outputstatistiken visar hur ekonomins olika delar är sammankopplade – hur produktionen av en vara eller tjänst sker i olika steg i olika företag, vilka kan befinna sig i olika branscher. Det går med hjälp av statistiken att analysera hur slutlig efterfrågan på produkter från en viss bransch även leder till att värden och sysselsättning skapas i andra branscher.

¹³ Utöver detta genererar fordonsindustrin självfallet även sysselsättning genom att de anställda till exempel konsumerar och betalar skatt, men denna sysselsättningseffekt tas inte med i denna analys.

¹⁴ Det finns ännu ingen senare statistik som kan användas för denna typ av analys för fordonssektorn.

¹⁵ För jämförelse av produktivitet utvecklingen i olika industribranscher, se "Partsekonomin 2018", Industrirådet.

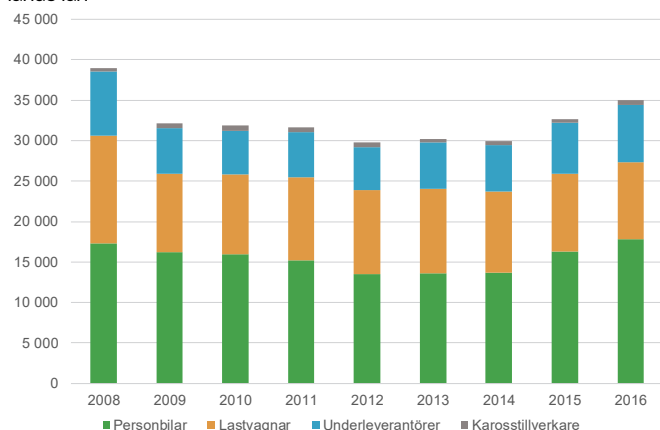
Regionalt beroende av fordonsindustrin

Fordonsindustrin finns i hela landet och det finns ett flertal betydande fordonskluster. I det här avsnittet undersöker vi hur företagen som är verksamma i fordonsindustrins olika delbranscher är fördelade över Sverige, för att sedan kunna analysera vad de regionala effekterna av till exempel de tekniskiften som har inletts inom fordonsindustrin kan komma att bli.

Det största fordonsklustret finns i Göteborgsområdet och Västra Götaland. 2016 återfanns 50 procent av alla direkt anställda inom fordonsindustrin i Västra Götaland.¹⁶ Närmare 40 procent av alla anställda inom fordonsindustrin fanns i Göteborgs kommun. Det är också framför allt i Västra Götaland som fordonsindustrijobben vuxit snabbt. Mellan 2014 och 2016 skedde 70 procent av jobbtillväxten inom fordonsbranschen i Västra Götaland. Den expansion i antalet anställda som skedde i Västra Götaland under 2015 och 2016 kom framför allt till på personbilssidan, där Volvo Cars är helt dominerande.

Efter 2016 finns inte länsvisa siffror men det är sannolikt att jobbtillväxten inom fordonsbranschen i stor utsträckning har fortsatt att äga rum i Västra Götalandsregionen.

Diagram 29 Anställda på fordonsindustriföretag (SNI29), Västra Götalands län

Källa: SCB

Göteborg är samtidigt en stor kommun sett till antal innevärdare och de anställda inom fordonsindustrin utgjorde cirka nio procent av alla privatanställda i kommunen 2016. Det finns flera andra kommuner där en större andel av invånarna är anställda i fordonsföretag. Med detta skrivet har fordonsindustrin sannolikt varit mycket viktig som drivkraft för den jobbtillväxt som har skett i Göteborgsområdet de senaste åren.

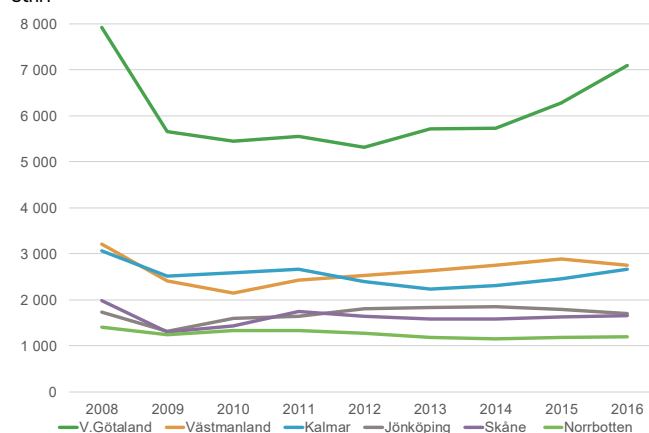
SCB:s statistik över fordonsföretagen fångar, som vi tidigare tagit upp, inte in alla som jobbar i fordonsrelaterad verksamhet. Det finns mängder av underleverantörer som levererar till fordonsindustrin men som inte själva räknas till fordonssektorn och även konsultbolag som har många anställda som jobbar i fordonsföretagen. Det finns också FoU-jobb som är riktade mot fordonsindustrin men som inte heller räknas in i just fordonsbranschen. Dessa har vuxit snabbt, inte minst i just Västra götalandregionen. Ett sådant exempel är Geelys utvecklingsbolag CEVT, som sysselsätter över tusen tjänstemän, men som

i SCB:s statistik kategoriseras som teknisk forskning och utveckling. Ett annat exempel är NEVS i Trollhättan, vars verksamhet till största del hamnar under teknisk konsultverksamhet i den offentliga statistiken.

Stockholms län är det län som har näst flest anställda inom fordonsindustrin, vilket främst avspeglar att Södertälje, där lastbilstillverkaren Scania har ett stort antal anställda, ingår i Stockholms län.

Anställda på de underleverantörsföretag som räknas till fordonsindustrin är däremot bredare fördelade över landet, även om Västra Götaland dominerar även här sett till antalet anställda. I diagram 30 finns de län med som 2016 hade fler än 1 000 anställda på underleverantörsföretagen inom fordonsindustrin. Därutöver finns en lång rad län med ett hundratal anställda inom delbranschen.

Diagram 30 Antal anställda i underleverantörsföretag inom fordonsindustrin

Källa: SCB

Det finns dock ett tydligt mönster – underleverantörer som är specialiserade på delar till personbilar är klustrade i västra Sverige. Det innebär att både personbilstillverkarna och deras svenska underleverantörer i stor utsträckning finns i Västra Götalandsregionen. Underleverantörer till lastvagnar och tunga fordon är mer utspridda över landet, men med en tonvikt på östra Sverige (Mälardalsregionen och östra Småland).

Ett annat mönster är att underleverantörerna till personbilsföretagen jämfört med underleverantörerna till tunga fordon generellt sett utgörs av mindre företag. Personbilsleverantörerna är främst små företag, med färre än 50 anställda.¹⁷

Ett viktigt kluster av fordonsföretag, framför allt på underleverantörssidan, finns i Småland. Samtidigt har Småland även många tillverkningsföretag inom andra branscher än fordonsindustrin, vilket gör att industrin där är diversifierad. I Jönköpings län och i Kalmar län var det bara 16 respektive 6 procent av de anställda i tillverkningsindustrin som 2016 jobbad på ett företag som räknades till fordonsindustrin. De två län med störst andel av de industrianställda inom fordonsindustrin var 2016 Västra Götalands län och Blekinge län. I båda länen var det runt 30 procent av industrijobben som fanns inom företag i fordonsindustrin.

¹⁶ SCB. Statistiken baseras på geografisk tillhörighet för arbetsstället.

¹⁷ Enligt Fordonskomponentgruppens strukturstudie, "Fordonsleverantörer i Sverige", 2015.

På lokal nivå finns det ett antal kommuner som är starkt beroende av fordonsindustrin och där en stor del av jobben inom näringslivet återfinns inom den branschen. Olofströms kommun i Blekinge leder ligan när det gäller andelen anställda i företag som klassas som fordonsindustri, med drygt hälften av jobben i det privata näringslivet i fordonsindustrin. Av industrijobben i Olofström fanns över 80 procent inom fordonsindustrin.

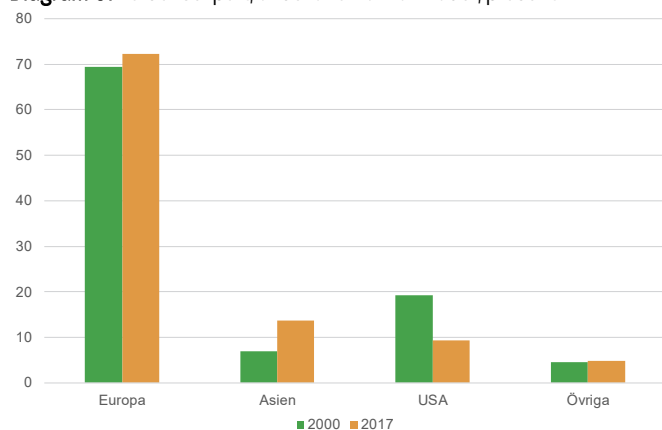
Samtidigt visar en analys gjord av Industrins ekonomiska råd att det i de flesta så kallade funktionella arbetsmarknadsregionerna finns en relativt bred spridning av olika industribranscher, något som minskar sårbarheten för svängningar i enskilda branscher.¹⁸ Att bara titta på en kommun i taget ger alltså inte en rättvisande bild av hur beroende de som lever där är av till exempel en enskild industribransch. Samtidigt är det självklart så att när dominansen av en industri är så stor som i till exempel Olofströms fall, så spelar branschens utveckling en mycket stor roll för orten.

Hur sårbara olika fordonsföretag och regioner är när det gäller teknikskiften eller efterfrågefluktuationer i omvärlden, beror på en rad faktorer. En viktig aspekt handlar om vad som levereras in till fordonsindustrin, och hur efterfrågan av dessa varor och tjänster påverkas av de pågående teknikskiftena, så som ökad eldrift (mer om dessa skiften nedan).

Här verkar det finnas en särskilt utsatthet bland de många småföretag som är underleverantörer till personbilsföretagen och då framför allt till Volvo Cars. Det beror bland annat just på att företagen är små, och därmed har begränsade resurser att utveckla sina produkter och möta framtida teknikskiften. Övergången till eldrift påverkar säkerligen inte alla underleverantörer, men troligen en hel del av dem.

Fordonsexporten allt viktigare

Diagram 31 Fordonsexport, andel till olika marknader, procent

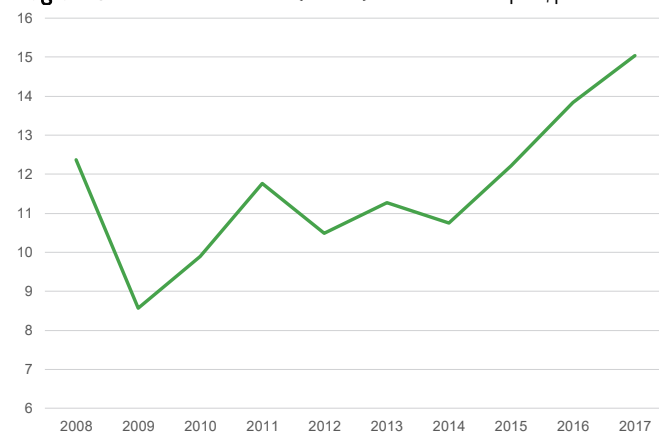
Källa: SCB

Värdet av fordonsindustrins export har vuxit med 85 procent (i löpande priser) mellan år 2000 och 2017, från cirka 170 miljarder kronor per år till cirka 314 miljarder kr. Fördelningen av exporten mellan mottagarregioner har också förändrats över tid. En tydlig trend är att Asien har blivit en viktigare exportmarknad, en annan att USA:s betydelse har minskat. Europa är

fortfarande den största och absolut viktigaste marknaden för svensk fordonsexport.

Fordonsprodukternas andel av den totala svenska varuexporten sjönk i samband med finanskrisen, till knappt nio procent. Sedan dess har fordonsexporten tagit rejäl revansch och utgör nu 15 procent av den totala varuexporten, betydligt mer än innan finanskrisen.

Diagram 32 Andel motorfordon (SNI 29) av total varuexport, procent

Källa: SCB

Ett annat sätt att se fordonsindustrins bidrag till exportutvecklingen är att analysera hur stor del av den ökning av varuexporten som sker från ett år till nästa som utgörs av fordonsrelaterad varuexport. 2017 utgjordes 28 procent av den totala svenska ökningen av varuexporten av just fordonsindustrivaror. Det pekar på att fordonsindustrin har blivit en viktig motor för svensk exporttillväxt.

Hur mycket från fordonsindustrin som exporteras till olika länder påverkas inte bara av hur exportmarknaderna och efterfrågan där utvecklas, utan även av från vilka anläggningar som försäljningen på en viss marknad kommer. AB Volvo har till exempel fabriker i USA, och därmed omfattande försäljning där utan att det dyker upp i den svenska exportstatistiken. Att Belgien är ett viktigt exportland för fordonsindustrin beror förmodligen på att Volvo Cars och AB Volvo har fabriker i Gent, som tar emot insatsvaror från Sverige.

Konjunktutsikterna för svensk fordonsindustri

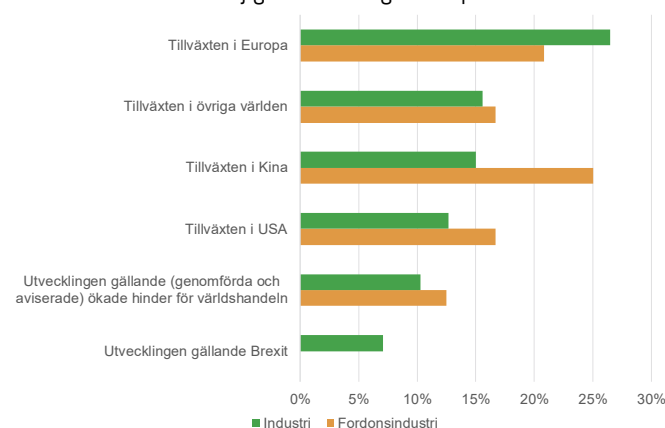
Den ekonomiska utvecklingen i omvärlden spelar alltså en mycket stor roll för den exporttunga fordonsbranschen i Sverige. Den synkroniserade globala konjunkturuppgången under 2017 och en sammantaget stark, om än lite mer spretig, global konjunktur under 2018 har gett bra understöd till efterfrågan för svensk fordonsindustri. När det gäller tunga fordon skapade även den dämpade efterfrågan som rådde under flera år i efterbörden av finans- och eurokriserna, ett uppdämt behov som resulterat i stor efterfrågeökning när tiderna på senare år blivit bättre på de viktiga marknaderna.

¹⁸ "Industri under omvandlingstryck – regional närvaro, klimpatutmaning och globaliseringskritik", Industrins ekonomiska råd, 2018.

Det finns ökade frågetecken kring den globala konjunkturutvecklingen framöver, men på det hela taget förväntas världsekonomin fortsätta att växa i förhållandevis god takt.¹⁹ Utvecklingen i Kina har blivit allt mer betydelsefull för svensk fordonsindustri. Det beror inte bara på ökad export dit. Kina utgör en viktig och växande marknad där svenskbaserade fordonsföretag har både produktion och försäljning. Det kinesiska ägandet av Volvo Cars, NEVS och nu även delvis av AB Volvo, är en annan viktig faktor.

I Unionen Branschbarometer frågade vi denna gång klubbarna vilka faktorer avseende utvecklingen på företagets exportmarknader som de bedömer kommer ha störst påverkan på den svenska verksamhetens utlandsförsäljning under det kommande året.

Diagram 33 Faktorer med störst påverkan på utlandsförsäljning det kommande året. Flera svar möjliga. Bas: företag som exporterar

Källa: Unionens Branschbarometer

Enligt fordonsklubbarna är tillväxten i Kina det som kommer påverka deras utlandsförsäljning allra mest den närmaste tiden. Tillväxtutvecklingen i Europa bedöms också som viktig, men inte i riktigt lika stor utsträckning. Svaren speglar att Kina seglat upp som en mycket viktig marknad för fordonsföretagen. Det finns även fortsatt stor potential till tillväxt där, men också risk för minskad efterfrågan i kölvattnet av handelskriget med USA.

Den höjda konfliktnivån när det gäller tullar och handelshinder är väldigt olycklig för svensk fordonsindustri. Fordonsklubbarnas svar i Branschbarometern visar också att de är mer oroade över de ökade handelshindren än vad svensk industri överlag är. Det är inte förvånande, och fordonsföretagens allt starkare koppling till Kina och den kinesiska marknaden är säkert en av flera orsaker till oron.

På senare tid har den allmänna oron kring konjunkturutvecklingen i Kina ökat. Efterfrågan från kinesiska köpare på både bilar och tunga fordon har också mattats av tydligt på senare tid. Under tredje kvartalet i år minskade nybilsförsäljningen i Kina och även när det gäller tyngre fordon skedde en dämpning av efterfrågan. AB Volvo förutspår också att marknaden för tunga lastbilar försvagas i Kina under nästa år.

Så länge ingen drastisk konjunkturedgång sker i Kina och andra marknader, i USA och Europa, fortsätter att utvecklas

väl, finns sannolikt ingen större anledning till oro för fordonsföretagen. Volvo Cars kvartalsrapport visade dessutom att företaget, trots att bilförsäljningen totalt sett gick ner, hade en uppgång i antalet sålda bilar på den kinesiska marknaden. Det pekar på att allt inte handlar om konjunkturutvecklingen och att Volvo Cars här hittat en framgångsrik nisch där det finns köpare. Samtidigt skulle en mer långvarig avmattning av den kinesiska ekonomin sannolikt få negativa konsekvenser för de svenska fordonsföretagen.

På den positiva sidan finns den extremt starka utvecklingen av den amerikanska ekonomin, där efterfrågan kan fortsätta att vara hög. Här finns i stället riskerna för fordonsföretagen på lite längre sikt, när stimulanseffekterna från president Trumps skattesänkningar har klingat av. I Europa är den tyska ekonomins utveckling på senare tid en viss besvikelse. När det gäller de tunga fordonen verkar efterfrågan dock fortsätta att vara stark från den europeiska marknaden.

De tullar som har införts mellan Kina och USA påverkar hur företagen förlägger produktionen till olika marknader. USA:s importtullar mot Kina har inneburit förändringar i Volvo Cars produktionsstruktur, där de flyttar produktion för den amerikanska marknaden från Kina till Sverige. Var produktionen läggs får stora effekter också för underleverantörerna, eftersom olika leverantörer används i olika världsdelar.

USA har hotat att införa importtullar på europeiska bilar, vilket skulle vara väldigt negativt för svenska tillverkare och underleverantörer. Enligt en studie som regeringen tagit initiativ till skulle cirka 3 900 jobb i den svenska fordonsindustrin hotas om USA inför skyddstullar på motorfordon.²⁰ I nuläget verkar USA dock fokusera på konflikten med Kina och det mest sannolika i dagsläget är att EU klarar sig undan fordonstullarna. Men USA:s handelspolitik är oberäknelig, vilket skapar fortsatt osäkerhet.

Ett annat orosmoln i närtid på den ekonomiska himlen är Brexit. En så kallad ”hård” Brexit är enligt fordonsklubbarna inte något som fordonsföretagen oroar sig för i någon stor omfattning, även om enskilda företag kan drabbas. Det riskerar också påverka konjunkturutvecklingen i Europa negativt, vilket i så fall slår indirekt mot branschen eftersom EU är en så viktig marknad.

Den svenska konjunkturen spelar också roll för fordonsföretagen, inte minst för de företag som levererar till eller tillverkar personbilar. Volvo Cars har cirka 13 procent av sin försäljning i Sverige (2017) och det är en viktig marknad också av varumärkesskäl. Den inbromsning av svensk ekonomi som vi väntar oss nästa år kommer påverka efterfrågan från den svenska marknaden. Byggsektorn, som väntas minska sina bygginvesteringar under nästa år, är också en viktig marknad för tunga fordon och här kan efterfrågan väntas bromsa in betydligt.

Sammantaget lär svensk fordonsindustri inte få riktigt lika bra draghjälp från den globala konjunkturen under nästa år som den haft förra året och i år, men branschen ser ändå ut att gå förhållandevis starkt. De stora fordonsföretagen har också

¹⁹ De globala konjunkturutsikterna beskrivs närmare i det internationella konjunkturavsnittet.

²⁰ “The Impact of US Metals and Vehicles Tariffs on Sweden”, J Francois, University of Bern, World Trade Institute, 2018.

starka utgångslägen, både vad det gäller marknadspositioner och finansiell styrka.

Fordonsklubbarnas förväntningar om framtiden växlar ner

Unionens fordonsklubbar upplever, enligt svaren i Branschbarometern, att utvecklingen på deras företag är fortsatt positiv men att förväntningarna på det kommande halvåret har skruvats ner rejält jämfört med hur de såg på framtiden i våras. Den något mindre positiva omvärldsbilden jämfört med i våras har sannolikt bidragit till att dämpa förväntningarna.

Klubbarna uppger också att tillväxten i orderingången har bromsat in markant sedan i våras och även utsikterna gällande försäljningsökningen ligger nu lägre än i vårens Branschbarometer. Fördonsföretagens försäljningspriser väntas i princip stå still, vilket kan jämföras med förväntade ökning på knappt tre procent i våras. Vinstökningstakten bromsar även den in relativt kraftigt.

Fordonsklubbarna anger nu också att ökningstakten i investeringarna växlar ner. Största förändringarna sedan i våras är en sänkning av tillväxttakten gällande FoU-investeringar samt en nedväxling i tillväxten i kapacitetsinvesteringar. Å andra sidan väntas större satsningar på kompetens än i våras.

Enligt fordonsklubbarna kommer både antalet anställda tjänstemän och arbetare vara oförändrat under det kommande halvåret. Det är ett tydligt trendbrott jämfört med den starka sysselsättningsökning inom branschen som skett på senare år. En förklaring kan vara just den sämre tillväxten i försäljning och orderingång, den ökade osäkerheten om den framtida konjunkturen, och en medvetenhet kring vikten av att inte dra på sig för stor kostnadsmassa i högkonjunktur. Den starka sysselsättningsstillväxten på senare tid, och hård konkurrens särskilt om spetskompetens, kan också innebära att det är en tillräckligt stor utmaning bara att hålla jämna steg med personalomsättningen och besätta tomma vakanser.

Viktigt behålla kompetens vid nästa konjunkturedgång

När det gäller efterfrågan på fordonsindustrins produkter brukar det talas om tioårscykler avseende lastbilar och något kortare cykler för personbilar. Även om det inte är säkert att gamla tumregler fortfarande håller när globalisering och teknikutveckling förändrar marknadsförutsättningarna och konsumenternas beteenden, så kommer förr eller senare en större konjunkturedgång. Det är fordonsindustrin själv också väl medveten om. Det är en konjunkturkänslig bransch och många har fortfarande den kraftiga nedgången efter finanskrisen levande i minnet.

En sådan nedgång och efterföljande besparingsprogram kommer mest troligt innebära neddragningar både på produktionsidan och tjänstemannasidan, och både av anställd och av inhyrd personal. Mot bakgrund av de stora investeringar som krävs för att möta de stora teknikskiftena (se mer nedan) kom-

mer nedskärningarna inte kunna vara så omfattande i de verksamheter som jobbar med framtidsteknologierna. Däremot riskerar andra tjänstemannafunktioner att drabbas när företagen ser över sin kostnadsstruktur.

Delvis som en följd av de erfarenheter som gjordes under finanskrisen har andelen bemanningsanställda ökat inom fordonsproduktionen. Statistik från Kompetensföretagen (tidigare Bemanningsföretagen) visar att industri/tillverkning är det verksamhetsområde som i dag har störst omsättning och området har vuxit konstant under de senaste åren.²¹ Samma bild ges av Business Region Göteborg och Västra Götalandsregionen som i en rapport konstaterar att bemanning i dag kan utgöra så mycket som 30 procent av arbetsstyrkan i vissa fordonsföretag.²² Unionens input-outputanalys bekräftar att antalet jobb som skapas inom bemanningsbranschen som en följd av efterfrågan på fordonsindustrins produkter har ökat över tid.

Ökad flexibilitet vid ändrad efterfrågan är något som ofta tas upp som argument för att använda sig av bemanningsföretag i produktionen. Det ger möjlighet att snabbt kunna dra ner på personal utan varsel om konjunkturen och efterfrågan viker. När efterfrågan vänder uppåt igen kan det däremot ta tid att bemanna upp produktionen. Därtill är den personal som tidigare fanns på företaget inte nödvändigtvis längre tillgänglig. Flexibiliteten som uppnås är alltså främst nedåt.

Även på tjänstemannasidan är konsultandelen hög. Det behöver dock inte innebära någon reell möjlighet att snabbt kunna dra ner på personal. Många av de konsulter som finns i företagen har nyckelkompetens som företagen inte klarar sig utan. Konsultanvändandet är i många fall snarare ett sätt att snabbt skaffa sig spetskompetens, än en tillfällig resursförstärkning. I en undersökning till Unionens egna klubbar framkom exempelvis att användandet av konsulter ökat inom produktutveckling under de senaste åren.

Det finns idag i många fordonsföretag en uttalad strategi att sänka andelen konsulter, eftersom man anser att vissa spetskompetenser bör finnas hos företagens egna anställda. Mål på en konsultandel på 10-20 procent är vanligt förekommande.²³

Tillfälliga minskningar i produktionen behöver inte heller betyda att arbetsuppgifterna blir färre på tjänstemannasidan. Behovet inom utvecklingsverksamheten följer till exempel en annan logik som handlar mer om i vilken fas olika utvecklingsprojekt befinner sig än om hur efterfrågeläget i produktionen ser ut.

Sammantaget kommer sannolikt konsult- och bemanningsbranschen få ta en första smäll i fordonsföretagens strävan att minska kostnaderna vid en framtida konjunkturedgång. Men framför allt på tjänstemannasidan kan konsulterna på många håll bli kvar även i sämre tider, särskilt de som arbetar med produktutveckling och nya tekniker, medan neddragningar istället genomförs bland den fast anställda personalen till exempel inom områden som försäljning och marknadsföring.

²¹ Kompetensföretagens kvartalsrapporter 2014-2018.

²² "Fordonsindustrins kompetensbehov i Västra Götaland – en kartläggning", Västra Götalandsregionen och Business region Göteborg, 2017.

²³ Ibid.

Efter finanskrisen blev det tydligt inom industrin att stora personalneddragningar gjorde det svårare att snabbt komma tillbaka på banan när efterfrågan ökade igen. Det finns med andra ord risker för sämre långsiktig konkurrenskraft och produktionsförmåga som en följd av framtida personalneddragningar.

Därför är ett väl fungerande system för korttidsarbete viktigt för att branschen ska kunna parera tillfälliga svackor i efterfrågan. Unionen ställer sig positiv till det förslag som presenterats i utredningen om ett mer konkurrenskraftigt system för stöd vid korttidsarbete.²⁴ Om förslaget genomförs innebär det att svenska verksamheter får mer liknande förutsättning som viktiga konkurrentländer, exempelvis Tyskland. Det kan vara avgörande vid beslut om var neddragningar ska ske samt om nyetableringar och omlokalisering av produktion. Det system för korttidsarbete som infördes i Sverige efter finanskrisen är helt enkelt inte tillräckligt konkurrenskraftigt jämfört med de modeller för stöd som finns i andra länder.

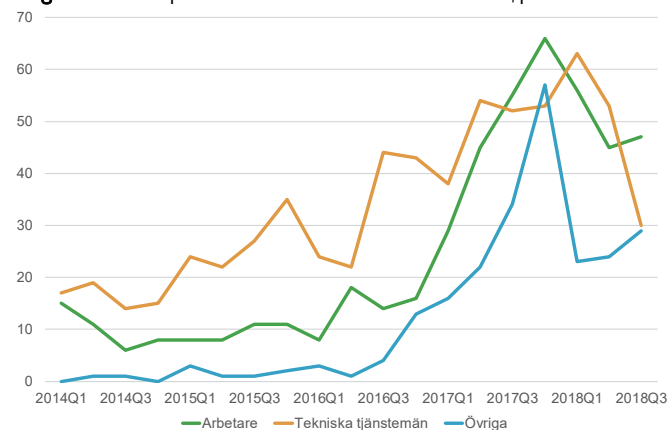
För att svensk fordonsindustri inte ska hamna på efterkälken när det vänder uppåt igen efter en nedgång i efterfrågan är det viktigt att kompetensen finns kvar i landet och att de långsiktiga strategiska investeringarna får möjlighet att fortgå. Ett utvecklat system för korttidsarbete är en viktig pusselbit för att skapa förutsättningar för det. Förstärkta möjligheter till kompetensutveckling för yrkesverksamma är en annan. Det är också väldigt viktigt att statliga FoU-satsningar i samarbete med branschen fortgår.

Kompetensförsörjning nyckel för framtida utveckling

Fordonsindustrins tillgång till rätt kompetens är avgörande för att investeringar i teknikutveckling ska fortsätta att ske i Sverige. Fordonstillverkarna har under de senaste åren expanderat sina forsknings- och utvecklingsavdelningar och it-avdelningar i Sverige, både genom anställda och konsulter. Rekryteringen har också skett från andra branscher, inte minst it och telekom. En viss del av rekryteringen har även skett från utlandet, exempelvis Kina och Tyskland. Det kinesiska fordonsutvecklingsföretagets CEVT, som 2013 etablerade sig i Göteborg och har gått från noll till 2 000 sysselsatta på bara några få år, är ytterligare ett bevis för att Sverige ligger i framkant och hyser/har ett attraktivt fordonskluster.

Samtidigt uppger många fordonsföretag att de har brist på kompetens, även om bristtalen minskar enligt Konjunkturinstitutets senaste barometer. De stora fordonstillverkarna och teknikkonsultbolagen har lyckats väl med att rekrytera efterfrågade kompetenser under de senaste åren, både från Sverige, Europa och internationellt, tack vare att de upplevs som attraktiva arbetsgivare. Det är dock svårare för de mindre och inte lika kända företagen i branschen.

Diagram 34 Brist på arbetskraft i motorfordonsindustrin, procent

Källa: Konjunkturinstitutet

Även om tillväxten av antalet anställda ser ut att avstanna framöver är behovet inom de nya teknikområdena fortfarande stort. Det kommer finnas personal som inte har den kompetens som efterfrågas, och nya kvalifikationer som det finns behov av. Exempel på områden som fordonsföretagen har behov att rekrytera inom framöver är it, programmering, systemkunande, elektronik, mekatronik och elkraftsteknik för högspänningssystem. Det behövs även kompetens inom mer traditionella områden som mekanikkonstruktion, beräkning, projektledning samt ekonomi och HR.²⁵

Eftersom förändringstakten inom branschen är så hög kommer användandet av teknik- och datakonsulter också fortsätta vara stort. Västsverige behöver till exempel enligt beräkningar mer än 6 000 nya teknikkonsulter till år 2025.²⁶ En stor del av dessa är kopplade till fordonsindustrin. Konsultbranschens symbios med fordonsindustrin kommer således att fortsätta stärkas.

Ett annat sätt för fordonsföretagen att snabbt få tillgång till kompetens inom nya områden är genom samarbeten och investeringar i andra bolag för att fånga upp innovationer och nya affärsmodeller. Volvo Cars etablering av ett utvecklingscenter i Lund genom att köpa en del av it-företaget ITEL samt Scania's riskkapitalbolag som gör investeringar i små växande bolag, är exempel på denna utveckling.

Vad behövs då för att fordonsindustrin ska kunna hitta den personal den behöver för att kunna fortsätta att expandera och utveckla sin verksamhet i Sverige? Det ställer stora krav på att utbildningssystemet kan hänga med, inte minst i de snabba teknikskiften som nu sker för fordonsindustrin, och kan erbjuda rätt utbildningar och inriktningar. Fordonsindustrin måste också kunna fortsätta att attrahera internationell kompetens. För att det ska fungera spelar tillgång till bostäder, skolor och fungerande infrastruktur för pendling en viktig roll. Det behövs också bättre förutsättningar för att vidareutbilda redan yrkesverksamma. Fordonsindustrins omställning kan bara bli framgångsrik om den även lyckas att ta tillvara och vidareutbilda den befintliga personalen.

²⁴ SOU 2018:66.

²⁵ "Fordonsindustrins kompetensbehov i Västra Götaland – en kartläggning", Västra Götalandsregionen och Business region Göteborg, 2017.

²⁶ Ibid.

Med tanke på att Sveriges stora fordonstillverkare är globala koncerner, och till viss del har utländska ägare, är det viktigt att strategiskt viktiga investeringar sker i Sverige, för att säkra utvecklingsjobb även på sikt.

Det är därför viktigt att säkerställa satsningar från samhället som skapar en bra miljö för fortsatt utvecklingsarbete i Sverige. Utöver tillgång till kompetens är statliga forskningssatsningar, testmiljöer och infrastruktursatsningar som understödjer innovativa och hållbara transportlösningar viktiga för att attrahera och förankra fordonsföretagens utvecklingssatsningar i Sverige.

Stora teknikskiften tvingar branschen att ställa om

Fordonsbranschen globalt är mitt uppe i en stor omställning. Förändringen drivs av företagets anpassning till en allt mer globaliserad, digitaliserad och urbaniserad värld där transportsektorns miljöeffekter fått alltmer fokus från lagstiftare och konsumenter. Elektrifiering, självkörande och uppkopplade fordon är de tre stora trenderna i branschen.

Utvecklingen kräver stora investeringar och utvecklade affärsmodeller. Om de svenska fordonsföretagen inte hänger med finns det stor risk att de slås ut av både gamla och nya konkurrenter.

Kina har snabbt positionerat sig långt fram när det gäller elbilsutvecklingen, framdrivet av stora statliga satsningar, inte minst för att få bukt med luftföroreningar i de kinesiska städerna. Samtidigt är landet en av de starkast växande marknaderna för personbilar och tillverkar numera flest personbilar i världen. Kina bedöms även vara ledande när det gäller nya mobilitets-tjänster.²⁷ Aktörer som Google och Uber har också gett sig in på "mobilitetsmarknaden" och pressar biltillverkarna att utveckla sin teknik och sina affärsmodeller.

Alla traditionella fordonstillverkare investerar idag stort för att säkerställa sin framtida konkurrenskraft, men det är fortfarande en öppen fråga hur de kommer klara sig i förhållande till nya uppstickare som inte behöver bära kostnader för gamla strukturer.

Utvecklingen går särskilt snabbt när det gäller elektrifiering på personbilssidan. Här är det viktigt att Sverige kan ligga i framkant och att framför allt Volvo Cars har utveckling och produktion av elbilar i Sverige framöver. Att Kina ligger långt fram när det gäller elbilsutveckling kan både vara en tillgång och en risk för Volvo Cars med sina kinesiska ägare. Ett avskräckande exempel är när Volvo Cars ägdes av Ford och utvecklingen inom elektrifiering inom koncernen samlades i USA, vilket gjorde att den svenska utvecklingen inom området avstannade.

För lastbilar, anläggningsmaskiner och bussar skiljer sig förändringstakten åt mellan olika nischer. Elektrifiering av stadsbussar och vissa anläggningsmaskiner har kommit ganska långt. När det gäller självkörande fordon är utvecklingen relativt långt fram för transporter inom slutna områden som exempelvis hamnar och gruvor. Däremot är det större utmaningar att ta fram elmotorer med kapacitet att klara tunga och

långa lastbilstransporter. Men även på den tunga sidan av fordonsindustrin finns ett högt omvandlingstryck och ökade miljökrav som kräver stora investeringar.

Även om elektrifiering är den starkaste trenden just nu måste fordonföretagen också fortsätta sin teknikutveckling inom förbränningsmotorteknik, exempelvis hybrider och mer miljövänlig diesel. Det är för riskabelt att satsa allt på ett kort. Det gör dock att utvecklingskostnaderna blir höga. För närvarande är tillväxten och lönsamheten i de stora svenska fordonsföretagen god och utvecklingskostnaderna går att bära. I tider med hårdnande konkurrens och vikande efterfrågan kan det bli en tuffare uppgift att fortsätta att ligga i framkant.

Teknikskiften kan ge lägre sysselsättning

Skiftet från förbränningsmotor till en allt större andel elmotorer skapar dramatiskt nya förutsättningar för de företag och verksamheter som är specialiserade mot förbränningsmotorteknik. Produktion och underhåll av elbilar är också mindre arbetsintensivt eftersom en elmotor är mindre komplex och innehåller färre delar.

En undersökning gjord i våras av underleverantörernas branschorganisation FKG visar att 17 procent av de underleverantörer som svarade på undersökningen skulle få stora problem med tillväxt och lönsamhet vid en snabb omställning till el- och bränslecellsfordon.²⁸

Den europeiska branschorganisationen för fordonsindustrin ACEA lyfte nyligen i en rapport att de ser en stor påverkan på sysselsättningen vid en övergång till elbilar.²⁹ De konstaterar att underleverantörer, och i synnerhet mindre leverantörsföretag, är mer utsatta än fordonstillverkarna. Deras bedömning är att en övergång till eldrift kommer att minska antalet jobb med 60 procent inom de delar av tillverkningen som rör förbränningsmotorn, de system som driver bilen framåt samt underhåll och reservdelar. Det är troligt att övergången till eldrift kommer få konsekvenser för jobben även i Sverige, inte minst hos underleverantörerna.

Att elmotorer kräver mindre underhåll och service innebär att även bilverkstäder påverkas. Dessutom utmanar nya konsumtionsmönster och affärsmodeller hos personbiltillverkarna återförsäljarnätet. Leasing och nya former av abonnemang på personbilar växer nu fram, där fordonstillverkarna har en direkt relation till kunden. Ett sådant exempel är Volvo Cars koncept "Care by Volvo". Polestar, Volvo Cars elbilmärke, kan endast beställas digitalt, inte via de traditionella återförsäljarna. Enligt KPMG:s Global Automotive Survey 2018 är över hälften av de ledande befattningshavarna inom fordons- och teknikindustrin säkra på att antalet bilhandlare kommer att ha minskat med 30–50 procent till år 2025. Teknikskiften och förändrade affärsmodeller leder således även till en omstöpning inom bilhandeln och verkstäderna.

Övergången till elbil medför också att helt nya komponenter behövs. Det tydligaste exemplet är batteriet som väntas stå för upp till hälften av kostnaden för en elbil i framtiden. Fordons-tillverkarna behöver hitta leverantörer eller samarbetspartners

²⁷ "Global Automotive Survey", KPMG, 2018.

²⁸ "Vägvisaren", Fordonskomponentgruppen, våren 2018.

²⁹ "Impact of Electrically Chargeable Vehicles on Jobs and Growth in the EU", FTI Consulting, 2018.

inom batteriutveckling och –tillverkning. Ur svensk, och europeisk, synpunkt är det viktigt med batteritillverkning i Europa eftersom det blir en strategiskt viktig komponent som bidrar med förädlingsvärde och sysselsättning.

Hur snabbt detta skifte kommer att ske finns det ingen enhetlig bedömning av. Å ena sidan har EU beslutat att koldioxidutsläppen från nyproducerade bilar ska minska med 35 procent till 2030. Kraven skärps också för tunga fordon. Det finns även olika former av incitament för att styra konsumenterna mot bilar med lägre koldioxidutsläpp, bland annat i Sverige.

Å andra sidan finns det brister i laddningsinfrastrukturen och faktum kvarstår att räckvidden för en elbil ännu inte är så lång att den kan ersätta en personbil med förbränningsmotor i alla lägen. Dessutom är en elbil i många länder fortfarande dyrare att köpa än en bil med förbränningsmotor. Många bedömare tror därför att förbränningsmotorn kommer att leva kvar många år framöver och att ladd-hybrider kommer att vara en viktig del av marknaden.

När det gäller tunga fordon ser utvecklingen, som tidigare nämnts, lite olika ut i olika segment men sammantaget kommer det inte heller där ske någon total övergång till elmotorer under överskådlig tid.

Oavsett hur snabbt utvecklingen går är det viktigt att redan nu förbereda för en omställning. För att kompensera för det bortfall i sysselsättning och produktion som minskad tillverkning av förbränningsmotorn ger behövs det nya leverantörer och förändrad inriktning hos många befintliga. För att det ska komma till stånd krävs tillgång till rätt kompetens, men också en medvetenhet och strategi hos de tillverkare, och framför allt underleverantörer, som berörs.

Prognossammanställning

(Föregående rapport inom parentes)

	2017		2018		2019	
Försörjningsbalans						
Hushållens konsumtion	2,2	(2,4)	1,8	(2,1)	1,9	(2,0)
Offentlig konsumtion	0,0	(0,4)	1,1	(1,1)	1,0	(1,0)
Fasta bruttoinvesteringar	6,1	(6,0)	4,0	(4,5)	0,5	(0,0)
Lagerinvesteringar	0,1	(0,1)	0,2	(0,0)	0,1	(0,0)
Export	3,2	(3,7)	4,0	(5,2)	3,6	(4,5)
Import	4,8	(5,0)	4,4	(5,1)	3,5	(4,2)
BNP	2,1	(2,4)	2,3	(2,6)	1,5	(1,5)
BNP, kalenderkorrigerad	2,4	(2,7)	2,4	(2,7)	1,5	(1,5)
Prisutveckling och ränta						
KPI, årsgenomsnitt	1,8	(1,8)	2,0	(1,8)	2,3	(2,0)
KPIF, årsgenomsnitt	2,0	(2,0)	2,1	(1,9)	1,9	(1,9)
Reporänta vid årets slut	-0,50	(-0,50)	-0,25	(-0,50)	0,00	(-0,25)
Produktion och produktivitet						
Produktion, näringslivet	2,9	(3,2)	3,0	(3,0)	1,9	(2,0)
- tjänstesektorn	2,2	(2,6)	3,0	(2,6)	2,3	(2,3)
- industrin	4,2	(3,9)	3,5	(5,0)	3,0	(3,8)
- bygg	6,8	(7,5)	3,8	(2,5)	-3,0	(-3,0)
Produktivitet, näringslivet	0,8	(1,5)	1,0	(1,3)	0,8	(1,0)
- tjänstesektorn	0,2	(1,0)	1,0	(0,8)	0,9	(0,9)
- industrin	2,7	(2,9)	2,3	(3,8)	2,5	(3,4)
- bygg	3,1	(4,5)	0,6	(0,7)	-3,0	(-2,0)
Arbetsmarknad						
Sysselsatta, 15-74 år, proc. förändring	2,3	(2,1)	1,7	(1,6)	1,2	(1,0)
Arbetslöshet, 15-74 år, procent	6,7	(6,6)	6,4	(6,3)	6,6	(6,3)

EFTER EN LÅNG FÖLJD av år med svag global tillväxt skedde under 2017 en förhållandevis stark och synkroniserad konjunkturuppgång i nästan hela världen. 2018 har konjunkturuppgången fortsatt, men i något lägre takt och bilden har blivit mer splittrad. Tillväxtförväntningarna för i år och nästa år har skruvats ner något, men ligger fortsatt på en relativt god nivå. Sveriges viktigaste handelspartners ser totalt sett ut att ha en fortsatt relativt stabil utveckling. Svensk export har utvecklats starkt i år, de fasta bruttoinvesteringarna höll uppe väl under det första halvåret och jobbtillväxten har fortsatt att vara hög.

Unionens klubbar bedömer att konjunkturutsikterna det kommande halvåret sammantaget är starka, men svagare än vid toppnoteringen förra hösten. Stämningssläget inom industrin har dämpats något jämfört med vårens undersökning, medan de kunskapsintensiva tjänstebranscherna skruvat upp sina förväntningar om utvecklingen.

Vi bedömer att tillväxttakten i svensk ekonomi kommer växla ner under den andra halvan av 2018. Den främsta anledningen är att bostadsinvesteringarna minskar, särskilt i Stockholmsregionen. Under nästa år fortsätter investeringarna i nyproduktion av bostäder att bromsa in och minskar med runt 15 procent jämfört med i år. Mycket tyder på att exportefterfrågan succesivt under nästa år kommer växla ner något, om än från höga nivåer, och att svensk ekonomisk tillväxt kommer växla ner tydligt. Vår bedömning är att BNP-tillväxten 2018 blir 2,4 procent, för att sjunka till 1,5 procent 2019.

Du som är tjänsteman på en arbetsplats i den privata sektorn kan vara medlem i Unionen. En stor del av Unionens medlemmar har högskoleutbildning och många är chefer. Utöver våra yrkesverksamma medlemmar välkomnar Unionen även egenföretagare och studenter. Unionen är Sveriges största fackförbund med över 650 000 medlemmar. Vår vision är att skapa trygghet, framgång och glädje i arbetslivet.